

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі
Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы

**«ҮЗДІКСІЗ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ТҰЛҒА ТӘРБИЕСІНІҢ
ТҰЖЫРЫМДАМАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ» ЖОБАСЫН ӘЗІРЛЕУ
ҚОРЫТЫНДЫСЫ БОЙЫНША АНАЛИТИКАЛЫҚ ЕСЕП**

Астана, 2022 ж.

Б. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Ғылыми кеңесімен
баспаға ұсынылды (2022 жылғы 13 маусымдағы №7 хаттама)

«Үздіксіз білім беру жүйесіндегі тұлға тәрбиесінің тұжырымдамалық
негіздері» жобасын әзірлеу қорытындысы бойынша аналитикалық есеп – Астана:
Б.Алтынсарин атындағы ҰБА, 2022. – 49 б.

Аналитикалық есепте «Үздіксіз білім беру жүйесіндегі тұлға тәрбиесінің
тұжырымдамалық негіздері» бойынша педагогикалық қауымдастық арасында
жүргізілген валидациялық зерттеудің нәтижелері таныстырылады.

© Б. Алтынсарин атындағы
Ұлттық білім академиясы, 2022

КІРІСПЕ

Тәуелсіз Қазақстанның білім беру ұйымдарындағы тәрбие жұмысын реттейтін алғашқы тұжырымдамалық құжат 1995 жылы қабылданған «Мектепке дейінгі және мектеп жасындағы балаларды тәрбиелеу тұжырымдамасы» болды. Ел дамуының әртүрлі кезеңдерінде білім беру жүйесіндегі балаларды тәрбиелеу мәселелері «Қазақстан Республикасының үздіксіз білім беру жүйесіндегі тәрбие тұжырымдамасы» (2009), «Тәрбиенің тұжырымдамалық негіздері» (2015), «Рухани жаңғыру» бағдарламасын іске асыру жағдайындағы тәрбиенің тұжырымдамалық негіздері» (2019) сияқты тиісті тұжырымдамалық құжаттар шеңберінде реттелді.

2022 жылы Қазақстан Республикасының премьер-министрі Е. Тоғжанов «Жаңа Қазақстан жастарын қалыптастыруға бағытталған білім беру ұйымдарындағы тәрбиенің бірыңғай тұжырымдамасын» әзірлеу туралы тапсырма берді¹.

Осыған байланысты Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясында отандық тәрбие жүйесін зерделеу және өзекті халықаралық трендтерге шолу жасау негізінде жұртшылық пен мүдделі тараптардың кең ауқымын тарта отырып, «Үздіксіз білім беру жүйесіндегі тұлға тәрбиесінің тұжырымдамалық негіздері» (бұдан әрі – Тұлғаны тәрбиелеудің тұжырымдамалық негіздері) әзірлеу бойынша жұмыс жүргізілуде.

Аталған жұмыс үш бөлімнен тұрады. Бірінші тарауда «Жеке тұлғаны тәрбиелеудің тұжырымдамалық негіздерін» әзірлеу негіздері келтірілген. Екінші тарауда «Тұлғаны тәрбиелеудің тұжырымдамалық негіздері» жобасын педагогикалық қауым арасында валидациялау қорытындысы ұсынылған. Үшінші тарауда еліміздің білім беру тәжірибесіне енгізу перспективалары бойынша қорытындылар жасалып, ұсынымдар берілді.

¹ <https://e-cis.info/news/567/102649/>

1 «Үздіксіз білім беру жүйесіндегі тұлға тәрбиесінің тұжырымдамалық негіздері» жобасын әзірлеу негіздері

Білім беруді дамытудың қазіргі жағдайында жеке тұлғаның жалпы әлеуметтік қамтамасыз етудің маңызды шарты академиялық емес дағдылар мен құзыреттер деп аталады. Бұл әлемде болып жатқан бірқатар өзгерістерге байланысты болып отыр, мысалы, халықтың қартаюуы, әлеуметтік және демографиялық диспропорциялардың өсуі, урбанизацияның жылдам қарқыны, ресурстардың жаһандық теңгерімсіздігі, жаңа технологиялардың конвергенциясы, сондай-ақ мемлекет пен азаматтардың өзара байланысының өзгермелі моделі [1, 24-бет].

Әртүрлі салаға қатысты зерттеулердің көбеюі теориялық білім, практикалық дағдылар, жеке қасиеттер, сондай-ақ мета-оқыту стратегиялары арасында тепе-теңдік қажет екендігін көрсетеді [2, 73-бет]. Білім беру нәтижелерінің жаңа таксономиялары туралы пікірталас тек пәндік білім мен оларды практикада қолдану дағдыларын ғана емес, сонымен қатар әмбебап құзыреттіліктерді де қамтиды [1]. Дәл осы тұрғыда жеке тұлғаның құндылық көзқарастары мен сенімдері зерттеледі, яғни өзін және қоршаған әлемді көру және түсіну тәсілдері когнитивті, әлеуметтік-эмоционалды дағдылардың дамуына ғана емес, сонымен қатар мінез-құлық үлгілеріне де әсер етеді [3].

Бұл бірқатар халықаралық ұйымдардың құзыреттілігінің интегративті модельдерін жасау кезінде көрініс тапты. Әр түрлі трансұлттық ми орталықтары, соның ішінде ЭЫДҰ, ЮНЕСКО, Дүниежүзілік экономикалық форум, Еуропалық комиссияның өмір бойы білім алуға арналған негізгі құзыреттіліктер жөніндегі кеңестің ұсынысы туралы ұсынысы (2018), 21-ғасырдағы дағдыларды қайта қарау және серіктестік орталығының есептері болашақ жұмыс күшіне қажетті өзіндік дағдылар жиынтығын ұсынады [4]. Мысалы, 1997 жылы ЭЫДҰ «Құзыреттілікті анықтау және іріктеу» (Development and Selection of Key Competencies – DeSeCo) бағдарламасын бастады [5]. Deseco бағдарламасының стратегиялық есебінде (2002) басқа халықаралық ұйымдармен ынтымақтастықты бастау, халықаралық күш-жігерді үйлестіру, үздіксіз білім беру перспективасында құзыреттерді дамыту мәселелері бойынша салыстырмалы зерттеулер жүргізу үшін тиісті тетіктерді әзірлеу ұсынылған. 2018 жылы бағдарлама нәтижелері негізінде «Білім мен дағдылардың болашағы 2030» жобасы бастау алды. Оның мақсаты – әлем елдеріне «Бүгінгі оқушыларға гүлденген әлем құру үшін қандай білім, дағдылар, көзқарастар мен құндылықтар қажет болады?», «Білім беру жүйесі білімді, дағдыларды, көзқарастар мен құндылықтарды қалай тиімді дамыта алады?» деген сынды сұрақтарға жауап табуға көмектесу. [5]. Еуропалық комиссия үздіксіз білім берудің кілті ретінде қарастырылатын сегіз құзыреттіліктің тізімін жасады:

- 1) өз сауаттылығын басқарудағы құзыреттілік;
- 2) тілдік құзыреттілік;
- 3) математикалық құзыреттілік, ғылым және техника саласындағы құзыреттілік;
- 4) цифрлық құзыреттілік;

- 5) жеке, әлеуметтік және оқу құзыреті;
- 6) азаматтық құзыреттілік;
- 7) кәсіпкерлік құзыреттілік;
- 8) мәдени хабардарлық және өзін-өзі көрсету қабілеті [6].

Педагогика ғылымында тәрбие тұлғаның құрылымдық компоненттерінің бірі ретінде әрқашан жеке тұлғаның жалпы білім беру процесінде қарастырылды. Сонымен қатар, көзқарастарды, сенімдерді, қасиеттерді, құндылықтарды, қатынастарды, қабілеттерді қалыптастыру мәселелері дәстүрлі түрде тәрбие теориясы аясында зерттеледі [7].

Сонымен, Леднев білім берудің үш құрылымдық аспектісін тәжірибені игеру, тәрбиелеу және дамыту ретінде ажыратады. Демек, білім беру мазмұны – бұл тәжірибені игеруді, тұлғаның типологиялық қасиеттерін және тұлғаның психикалық және физикалық дамуын тәрбиелеуді білдіретін үштұғырлы процестің мазмұны. Бұл интерпретацияда тәрбиенің мақсатты компоненті құндылықтар негізінде дамитын тұлғаның қажетті интегративті қасиеттері мен типологиялық қасиеттері болып табылады [8].

Лернердің айтуынша, білім беру мазмұны – бұл «коммунистік бағдарланған және педагогикалық бейімделген білім, дағдылар мен дағдылар жүйесі, шығармашылық іс-әрекет тәжірибесі және эмоционалды-ерікті қарым-қатынас тәжірибесі, оны игеру социалистік қоғамның материалдық және рухани мәдениетін жаңғыртуға және дамытуға дайындалған жан-жақты дамыған тұлғаның қалыптасуын қамтамасыз етуге арналған» [9, 103-бет], мұнда тәрбие «эмоционалды қоғамның мақсатты қалыптасуы» деп түсініледі. Социалистік құндылықтар жүйесіне сәйкес шындыққа деген көзқарас, Социалистік жатақхана нормаларын жеке құндылық ретінде қабылдауды қалыптастыру» [9, 172-бет]. Басқаша айтқанда, тәрбие мен оқыту біртұтас оқу-тәрбие іс – әрекетінің екі аспектісі ретінде әрекет етеді: оқыту – білімді, дағдылар мен дағдыларды, танымдық іс-әрекеттің тәжірибесін игеру процесі ретінде, ал тәрбие-дүниетанымды, адамгершілік бейнені, эстетикалық талғамды, физикалық дамуды мақсатты қалыптастыру ретінде. Жалпы, жеке тұлғаны оқыту, тәрбиелеу және дамыту бірлігі идеясы педагогика ғылымының даму тарихында негіз болып табылады. Айта кетейік, бұл идея Қазақстандағы білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың қағидаттарының бірі ретінде көрініс тапқан.

1-кесте. 3-бап, Білім туралы Заң, 2007

3-бап. Білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың принциптері

1. Білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың негізгі принциптері мыналар болып табылады:

- 1) баршаның сапалы білім алуға құқықтарының теңдігі;
- 2) білім беру жүйесін дамытудың басымдығы;

3) әрбір адамның зияткерлік дамуы, психикалық-физиологиялық және жеке ерекшеліктері ескеріле отырып, халықтың барлық деңгейдегі білімге қолжетімділігі;

4) білім берудің зайырлы, гуманистік және дамытушылық сипаты, азаматтық және ұлттық құндылықтардың, адам өмірі мен денсаулығының, жеке адамның еркін дамуының басымдығы;

5) адамның құқықтары мен бостандықтарын құрметтеу;

6) жеке адамның білімдарлығын ынталандыру және дарындылығын дамыту;

7) білім беру деңгейлерінің сабақтастығын қамтамасыз ететін білім беру процесінің үздіксіздігі;

8) оқытудың, тәрбиенің және дамытудың бірлігі;

9) білім беруді басқарудың демократиялық сипаты, білім беру жүйесі қызметінің ашықтығы;

Сонымен қатар, білім берудің мәні мен мақсаттары туралы заманауи педагогикалық білім құзыреттілікті дамытуға біртұтас науқанның қажеттілігін жалпыға мойындау контекстінде құндылыққа бағытталған көзқарас тұрғысынан қарқынды дамып келеді [10].

Құндылықтар тәрбие іс-әрекетінің мақсаттары мен міндеттерінің иерархиясын анықтайтын жүйе құраушы компонент болып табылады.

Әр ел өзінің ұлттық мәдениеті мен құндылықтар жүйесін көрсетеді. Мысалы, Сингапурдың оқу бағдарламасы құзыреттілік қамқорлық, адалдық, құрмет, төзімділік, жауапкершілік және үйлесімділік сияқты құндылықтар негізінде дамуы керек екенін атап көрсетеді.

Қытай философиясына негізделген Гонконг куррикулумының негізінде «табандылық», «басқаларға құрмет», «жауапкершілік», «ұлттық бірегейлік», «міндеттеме», «адалдық», «басқаларға қамқорлық жасау», «заңға бағыну», «эмпатия» және «еңбекқорлық» басым құндылықтар ретінде танылады. Финляндияның оқу бағдарламасы әр баланың бірегейлігі және оның сапалы білім алу құқығы, адамгершілік, теңдік пен демократия, фин қоғамының мәдени әртүрлілігі және тұрақты өмір салтының қажеттілігі сияқты құндылықтардың маңыздылығын растайды. 2002 жылы Гонконгтың білім беру тәжірибесінде табандылық, басқаларға құрмет, жауапкершілік, ұлттық бірегейлік және міндеттеме ретінде бес басым құндылық келісіліп, белгіленді. 2008 жылы адалдық пен басқаларға қамқорлық жасау құндылықтары қосылды. Бүгінгі таңда он басым құндылықтар мен көзқарастар анықталды: «табандылық», «басқаларға құрмет», «жауапкершілік», «ұлттық бірегейлік», «міндеттеме», «адалдық», «басқаларға қамқорлық». «Заңға бағыну», «Эмпатия» және «Еңбекқорлық» (2021 жылдың қарашасында қосылды).

Айта кету керек, құндылықтар жүйесі уақыт өткен сайын өзгеріп отырады.

Сонымен қатар, әлемнің әр түкпіріндегі адамдар әртүрлі құндылықтар жиынтығымен бөлісе алады [11]. Мысалы, Headey және Wagner өз

зерттеулерінде адамдардың әртүрлі құндылықтардың маңыздылығын қалай бағалайтынын салыстырды. Нәтижелер әртүрлі аймақтарда отбасын, достықты/бос уақытты және просоциализмді жоғары бағалайтын адамдар өмірге көбірек қанағаттанатынын көрсетеді. Дінге көбірек көңіл бөлген адамдар батыста, Латын Америкасында және Азия-Конфуций елдерінде өздерін бақытты сезінетін болып шықты. Зерттеулер көрсеткендей, адамдар өздерінің жеке құндылықтары өз еліндегі қоғамдық және мемлекеттік нормаларға сәйкес келген кезде бақытты бола алады.

Қазақстанда соңғы жылдары қоғам мен мемлекеттің құндылықтарды айқындау саласындағы нормашығармашылық қызметі белсенді жүзеге асырылуда.

Мәселен, Қазақстан Республикасының Конституциясына сәйкес мемлекеттің ең жоғары құндылықтары «Адам, оның өмірі, құқықтары мен бостандықтары» болып табылады (1-бап).

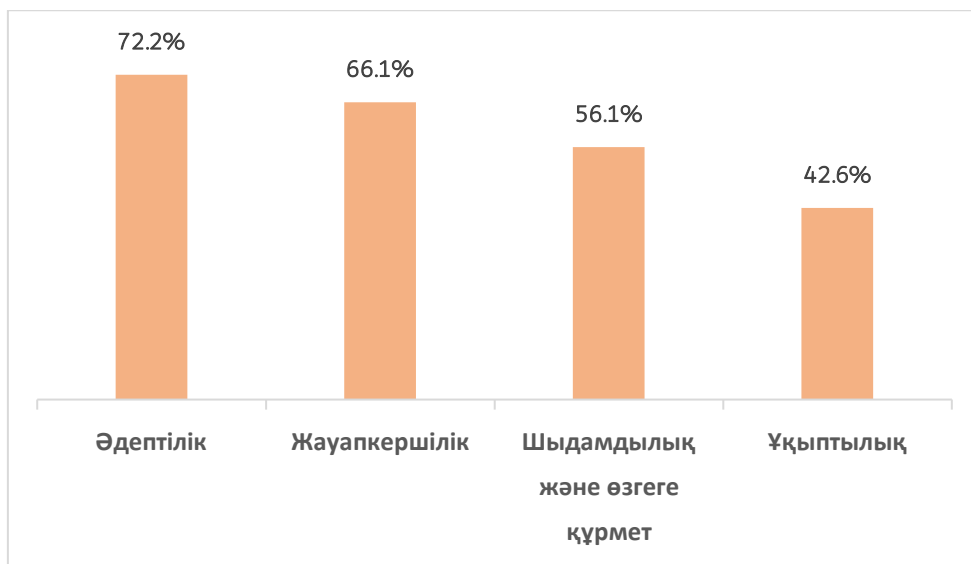
Қазақстан Республикасының Білім туралы Заңына сәйкес білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың негізгі қағидаттарының бірі азаматтық және ұлттық құндылықтардың басымдығы болып табылады.

Жеке және қоғамдық құндылықтарды қайта жүктеуге мемлекеттік сұрау салу Мемлекет басшысының 2022 жылғы 16 наурыздағы «Жаңа Қазақстан: Жаңарту және жаңғырту жолы» Жолдауы барысында тұжырымдалды.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев ел Тәуелсіздігінің 30 жылдығы қарсаңында Қазақстан халқына Жолдауында Қазақстан халқын біріктіретін ортақ құндылықтарды дәйекті түрде ілгерілетудің маңыздылығын атап өтті: «Біздің қоғамда неғұрлым шоғырландырушы құндылықтар көп болса, бірлігіміз соғұрлым күшті болады». Бұл ретте Тәуелсіздік, тұтастық, тіліміз бен Қазақстан халықтарының бірлігі қазақстандық қоғам үшін мызғымас құндылық болып қала береді.

2022 жылғы 12 шілдедегі жастар ұйымының кезектен тыс VI Съезінің делегаттарына жолдаған видеоүндеуде Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев жаңа Қазақстан жастары үшін үш басымдықты атап өтті: білімге ұмтылу, еңбекқорлық және патриотизм. Бұл құндылықтардың маңыздылығы Мемлекет басшысының 2022 жылғы 1 қыркүйектегі Қазақстан халқына Жолдауы барысында да атап өтілді. Президент «Біздің қоғамда кәсібилік пен еңбекқорлық жоғары бағалануы керек... Біз мұны жақсы түсінетін ұрпақты тәрбиелеуіміз керек. Бұл мәселеге идеологиялық жұмыста көп көңіл бөлу қажет».

Сонымен қатар, 2018 жылы Қазақстанда жүргізілген «Дүниежүзілік құндылықтарға шолу» (World Values Survey) зерттеуіне сәйкес, отбасында балаларды баулу керек ең маңызды қасиеттер: еңбекқорлық, әдептілік, жауапкершілік, төзімділік пен құрмет, үнемділік, ұқыптылық болып белгіленді [12].

3-сурет. «World values survey» Қазақстан нәтижелері, тәрбиедегі негізгі бес қасиет

Анықтама үшін: Дүниежүзілік құндылықтарға шолу (World Values Survey) 2018 жылы 7 зерттеу толқыны аясында Қазақстанды қамтыды. Зерттеуге экономикалық, этникалық және демографиялық сипаттамалары бойынша 14 облыстан және республикалық маңызы бар 3 қаладан 18 жастан асқан 1276 адам респонденттері қатысты.²

Гуманистік парадигма аясында тәрбие процесі адамның субъективтілігін, яғни өзін-өзі анықтау және оны әлеуметтік-мәдени және кәсіби ортада өзін-өзі растау процесі ретінде қарастырылады. Сондықтан құндылыққа бағытталған тәрбиенің маңызды құрылымдық құрамдас бөлігі тұлғаның субъективтілігі болып табылады. Тұлғаға бағытталған білім беру тұжырымдамасында білім алушы тәрбие процесінің белсенді қатысушысы, оның даму қажеттіліктеріне сәйкес осы процесті бағдарлай алатын субъектісі ретінде әрекет етеді. Бұл ретте тәрбие диалогқа, ынтымақтастыққа негізделген субъект-субъектілік өзара іс-қимыл процесі ретінде жүзеге асырылады [7].

Бұл құндылықтар дайын түрде емес, орындалуы білім алушыларға қажетті моральдық нормаларды, мінез-құлық тәсілдерін және жеке қасиеттерін саналы түрде алуға мүмкіндік беретін тиісті жағдайлар жасау арқылы берілуі керек екенін білдіреді [4]. Бұл түсінік арқылы тәрбиенің мазмұны білім беру ұйымының өмірімен және қоғамның әлеуметтік-мәдени өмірімен толтырылады, студенттердің жеке тәжірибесін, танымы мен эмоционалдық тәжірибесін байытады. Сонымен, тәрбиедегі іс-шаралық тәсілден нақты жеке және әлеуметтік маңызды мәселелерді зерттеуге және шешуге, зерттеу және жобалау қызметіне көшу бар. Тұлғаның субъективтілігіне баса назар аудару тәрбиенің әдеттегі анықтамасын әлеуметтік ортадағы «баланың пассивті әлеуметтенуінен»

² <https://strategy2050.kz/ru/news/tsennostnye-orientiry-nezavisimogo-kazakhstana/>

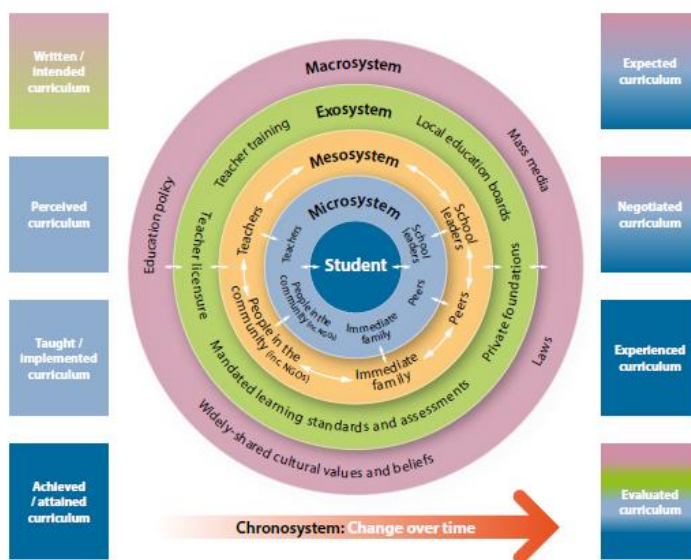
«оның біртұтас дамуы үшін қолайлы жағдайлар жасауға» қайта қарауды анықтайды [13].

Бұл өз кезегінде құндылықтарды бойға сіңірудің кешенді экожүйесін анықтайды, онда жеке тұлғаның субъективтілігін қамтамасыз ету тек әлеуметтік ортаға бейімделуден ғана емес, сонымен бірге оның белсенді өзгеруінен де тұрады. Дәл осы тәсіл ЭЫДҰ-ның «Білім беру компасы 2030» негізін қалады [14]. ЭЫДҰ-ның көзқарасы бойынша қоғамның әл-ауқаты – бұл барлық мемлекеттерді біріктіретін ортақ мақсат. «Білім беру компасы 2030» білім алушылардың жеке және ұжымдық әл-ауқатына қол жеткізу үшін негізгі принциптерді, білімді, дағдыларды, көзқарастарды, құндылықтарды, сондай-ақ құзыреттерді қамтиды. Бұл ретте гүлденген қоғамға қол жеткізудің маңызды шарты жеке тұлғаның субъективтілігін, оның қоғамдағы оң өзгерістерге қол жеткізу үшін өз бетінше мақсат қою, ой жүгірту және жауапкершілікпен әрекет ету қабілетін тану болып табылады. ЭЫДҰ-ның көзқарасы америкалық психолог Ури Бронфенбреннердің экологиялық жүйелер теориясына негізделген.

Олар жеке адамның әл-ауқатына әсер ететін экологиялық жүйелерді былай ажыратады:

- ✓ микрожүйе;
- ✓ мезожүйе;
- ✓ экзожүйе;
- ✓ макрожүйе;
- ✓ хроножүйе [15].

Figure 5. The Education 2030 ecosystem approach to curriculum analysis

2-сурет. Білім беру мазмұнын жобалау экожүйесі

	Микрожүйе тұлғаралық қатынастарды және тікелей қоршаған ортамен (мысалы, мектеп, үй, аудан) тікелей байланысты қамтитын оқушыға ең жақын
--	--

<p style="text-align: center;">Микрожүйе</p>	<p>контекст болып табылады. Болжалды оқу бағдарламасын оқыту және зерттеу контекстінде бұл байланыстар негізінен сынып деңгейінде оқушылардың мұғалімдерімен, құрдастарымен өзара қарым-қатынас және олардан сабақ алуы, оқу іс-шаралары мен материалдары, бағалары және оқушылар оқу бағдарламасына қатысатын басқа арналар түрінде болады. Сонымен қатар білім алушылар сыныптан тыс және мектептен тыс басқа іс-шаралар кезінде оқу бағдарламасымен өзара байланыс орната алады.</p>
<p style="text-align: center;">Мезожүйе</p>	<p>Мезожүйе микрожүйенің әртүрлі аспектілері арасындағы өзара байланысты қамтиды. Мысалы, мектеп контекстінде бұл әртүрлі сыныптардағы мұғалімдердің бір-бірімен қарым-қатынасын, мектеп басшыларының мұғалімдермен, отбасылармен және кеңірек мектеп қауымдастығымен өзара әрекеттесуін және мұғалімдердің отбасылармен байланысын қамтиды, өйткені бұл қарым-қатынас оқушының үлгеріміне әсер етуі мүмкін. Осы өзара байланыс арқылы мұғалімдер оқу бағдарламасының маңыздылығын түсіне алады. Кейіннен олар мұны сыныпта қалай жүзеге асырады, олар орналасқан әлеуметтік контекстпен анықталады. Бұл мұғалімдердің оқушыларымен қарым-қатынасын өзгерте алады. Нәтижесінде оқушылар мақсат сезімімен, сондай-ақ мұғалімдерімен қауіпсіздік сезімімен тиімдірек үйрене алады. Сонымен қатар, сыныптарда іс жүзінде жүзеге асырылатын нәрсеге мектеп басшыларының жаңа оқу бағдарламасының маңыздылығы мен маңыздылығы туралы есеп беруі және мұғалімдерге оны оқытуда бірлесіп жұмыс істеуге әдейі мүмкіндік беруі әсер етеді. Ақырында, мұғалімдер мен мектеп басшылары мәдени ерекшеліктерді ескеретін екі жақты отбасылық байланыс арналары арқылы үй мен мектеп арасында көпір салғанда, оқушылар оқу бағдарламасының өзектілігін көреді және оқу бағдарламасының мақсаттарына жету үшін отбасы мүшелерінен қолдау алады.</p>
<p style="text-align: center;">Экзожүйе</p>	<p>Экзожүйе микрожүйеге құрылым беретін, бірақ оқушыларға тікелей әсер етпейтін аспектілерді қамтиды. Мысалы, оқу бағдарламасын әзірлеу елдердің осы құрылымдарға беретін автономия түрлеріне байланысты мектепті, муниципалитетті, штат/провинция/аймақ деңгейін және ұлттық деңгейді қамтиды. Үкіметтің осы деңгейлерінің барлығы экзожүйенің бөлігі болып табылады, өйткені олардың әрқайсысы оқу бағдарламасын жүзеге асыру үшін мұғалімдердің қолында болатын нұсқауларға, оқытуға, уақытқа және оқу материалдарына тікелей әсер ететін білім беру аспектілеріне юрисдикцияға ие, бұл өз кезегінде оқушыларға әсер етеді. Мысалдарға міндетті оқыту және бағалау стандарттары, мұғалімдерді лицензиялау және бағалау талаптары, бюджет баптары мен кадрлар, ресурстар және кәсіби даму</p>

	<p>гранттары түріндегі тану және қаржыландыру бағдарламалары жатады. Сыртқы ұйымдар (мысалы, университеттер мен үкіметтік емес ұйымдар) сонымен қатар агенттіктермен бірге экзожүйенің бөлігі болып табылады, өйткені олар студенттердің оқу бағдарламасына қатысуына тым жанама әсер етеді. Мұғалімдерді даярлау, Оқу материалдары, гранттар және іске асыруға көмектесу үшін техникалық қолдау. Мектептен тыс уақытта экзожүйе оқушының ата-анасының жұмысынан айырылуы сияқты факторларды қамтуы мүмкін, себебі бұл оқушының үй тапсырмасын орындауда ата-анасының қолдауына немесе үйде сабақ алатын орынға әсер етуі мүмкін.</p>
<p>Макрожүйе</p>	<p>Макрожүйе, ең сыртқы қабат, оқушы өмір сүретін ортаға әсер ететін әлеуметтік немесе мәдени идеологиялар мен сенімдерді қамтиды. Мысалы, ол білім берудің мақсаты немесе міндеттері туралы кеңірек Әлеуметтік және мәдени түсініктерді қамтиды. Әр түрлі елдерде әр түрлі болуы мүмкін және қызу пікірталас тудыруы мүмкін бұл нанымдар үйретілетін нәрсеге және оны қалай үйретуге қатты әсер етеді (көктем, 2010). Олар бұқаралық ақпарат құралдары немесе әлеуметтік желілер арқылы берілуі немесе күшейтілуі мүмкін. Көптеген мәселелер талқылануы мүмкін. Мектептер оқушыларды жоғары оқу орындарына түсу емтихандарын сәтті тапсыруға дайындауға назар аударуы керек пе? Олар оқытудың біртұтас когнитивті, әлеуметтік, эмоционалды және физикалық аспектілерін ескеруі керек пе? Олар ұлттық бірегейлікті қалыптастыру үшін әлеуметтену агенттері ретінде қызмет етуі керек пе? Олар Студенттерді білімге негізделген экономикада жұмыс істеуге үйрету керек пе? Мектептегі оқытудың мақсаты туралы мұндай нанымдар білім беру жүйесінде, бағдарламалық құжаттарда, мұғалімдер оқыту үшін таңдаған оқу бағдарламаларының мазмұнында және жоғары мөлшерлемен бағалауда жасырын және ашық түрде нығайтылады.</p>
<p>Хроножүйе</p>	<p>Хроножүйе нақты әрекеттер орындалуы керек болатын іске асыру процесіндегі уақыт сәттерін анықтайды. Мұндай нүктелердің мысалдарына мыналар жатады: жаңа оқу бағдарламасы ресми қабылданғанға немесе бекітілгенге дейін; оқу жоспарындағы өзгеріс қабылданғаннан кейін бір жыл өткен соң; оқу жоспарындағы өзгеріс қабылданғаннан кейін үш жыл өткен соң; және оқу жоспарынан кейінгі онжылдықта өзгеріс алғаш рет енгізілді. Хроножүйе сонымен қатар жүйелер ішіндегі немесе арасындағы қатынастардың немесе өзара әрекеттесулердің уақыт өте келе қалай өзгеретінін білдіреді. Мысалы, оқушы мен мұғалім арасындағы қарым-қатынас жылдар бойы немесе жеке өмірлік оқиғаларға (мысалы, сыныптардың немесе мектептердің ауысуы) немесе жергілікті, ұлттық немесе жаһандық оқиғаларға (мысалы, COVID-19 пандемиясы) жауап ретінде өзгеруі мүмкін.</p>

Осылайша, тәрбиенің құндылық-белсенділік аспектісі қоршаған ортамен өзара байланыс арқылы жүзеге асырылады, ол қоршаған ортаның құндылықтарын қабылдауда ғана емес, сонымен бірге оның көзқарасын, мағынасын бекітуде де көрініс табады.

Ортаңғы тәсіл жасырын оқу бағдарламасы (жасырын куррикулум) сияқты ұғымды өзектендіреді. Оқу бағдарламаларының ұсынылатын оқу бағдарламасы, жазылған оқу бағдарламасы, қолдау көрсетілетін оқу бағдарламасы, оқытылатын оқу бағдарламасы, бағаланатын оқу бағдарламасы және үйренген оқу бағдарламасы сынды түрлері мен типтері болады [16]. Олардың төртеуі – жазбаша, қолдау көрсетілетін, оқытылатын және тексерілген – жоспарланған оқу бағдарламасының құрамдас бөліктері болып саналады, яғни. мектеп жүйесі саналы түрде алуға ниетті білім жиынтығы, бұл жасырын оқу бағдарламасынан (жасырын куррикулум) түбегейлі ерекшеленеді. Соңғысы мектеп ұйымының бейресми құрылымдарына, мектеп климатына, оқу стиліне қатысты [17]. Бұл түсінікпен білім беру ортасы – бұл әлеуметтік, мәдени, сондай-ақ өзара әрекеттесу нәтижесінде жеке тұлғаның тұтас дамуы болатын арнайы ұйымдастырылған психологиялық-педагогикалық жағдайлардың жиынтығы.

Сондықтан, халықаралық тәжірибе көрсеткендей, мектептің өмірлік белсенділігі оқу бағдарламасының (куррикулум) бөлігі ретінде көбірек танылуда. Мысалы, Үкіметтің Англиядағы барлық балалардың әл-ауқатын қамтамасыз ету үшін интеграцияланған «жалпы мектеп тәсілін» ілгерілету контекстінде пасторлық күтім жүйесі сыныптан тыс жұмыстардағы қосымша тәжірибе ретінде ғана емес, сонымен қатар білім алушылардың жеке, әлеуметтік және академиялық дамуын қамтамасыз ету үшін мектептің оқу бағдарламасы мен құрылымдық ұйымына үйлесімді интеграцияланған инклюзивті жүйе ретінде қарастырылады [18]. Шотландияда куррикулум «балаларға жоспарланған барлық нәрсе» ретінде анықталады. Демек, «табысты оқушы», «сенімді тұлға», «тиімді қатысушы» және «жауапты азамат» сияқты білім алушының төрт қабілеті түрінде тұжырымдалған білімді тұлға идеалына қол жеткізу үшін оқу іс-әрекетінің, пәнаралық байланыстардың, мектеп қоғамдастығының өмірлік белсенділігінің және білім алушылардың жеке жетістіктерінің мүмкіндіктері пайдаланылады [19]. Интеллекттің, ізгілік қасиеттердің және дененің үйлесімді дамуы Жапонияның оқу бағдарламасының іргелі негізі болып табылады, онда ізгілік қасиеттерді тәрбиелеу үшін оқу және оқудан тыс іс-әрекеттің мүмкіндіктері пайдаланылады, сонымен қатар «когнитивті емес» іс-шараларға арнайы уақыт бөлінеді (токубэцу катсудо) бірлескен түскі ас, клубтық іс-шаралар және студенттік кеңестер сияқты [20].

Құндылықтар-қоғам мен мемлекеттің құрылымы, ал құндылық бағдарлары – тұлғашылық элемент [21]. Құндылықтар, білім, Дағдылар мен құзыреттілік түлектің атрибуттары деп аталады [4], олар бір-бірін толықтырады және әртүрлі өмірлік жағдайларда көрінеді. Құндылыққа бағдарланған тәсіл егілетін құндылықтар мен оқытудың күтілетін нәтижелерінің ішкі бірлігіне негізделген тәрбие мен оқытудың бірлігін қамтамасыз етеді.

Дәл осындай тәсіл Қазақстанда білім берудің жаңартылған мазмұнын жобалау кезінде негізге алынды. Мәселен, 2015 жылы бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартында білім берудің базалық құндылықтары айқындалды. Мемлекеттік стандартты әзірлеушілер атап өткендей, МЖМБС әзірлеу кезінде құндылық бағдарларының мынадай үлгілері пайдаланылды:

- құндылықтар-идеалдар (рухани, танымдық, эстетикалық, гуманистік және әлеуметтік). Құндылықтар-идеалдар мектептегі білім берудің әрбір деңгейінің мақсаттары мен міндеттері, мектептің «Мәңгілік ел» жалпыұлттық идеясын іске асыру жөніндегі миссиясында ұсынылды.
- құндылықтар-қасиеттер (тіршілік әрекетінде бекітілген және жеке қасиеттер ретінде көрінеді). Құндылықтар-МЖМБС-дағы қасиеттер құндылықтар тізбесі түрінде бағдар ретінде ұсынылған: құрмет, ынтымақтастық, ашықтық, қазақстандық патриотизм және азаматтық жауапкершілік, өмір бойы білім алу.
- құндылықтар-мінез-құлық тәсілдері (қасиеттерді жүзеге асырудың және бекітудің ең тән құралдары). Құндылықтар әдіс ретінде білім алушылардың қабілеттерінде көрінеді:
 - Отан алдындағы өз міндеттерін орындау және Қазақстанның дамуына қосқан үлесі үшін жауапты болу, белсенді азаматтық ұстаным таныту;
 - дұрыс шешімдер қабылдау және қоғам өміріне шығармашылық қатысу, икемділік пен өзгерістерге дайын болу үшін шығармашылық және сыни тұрғыдан ойлау;
 - АКТ-ны қолдана отырып, кез-келген тілдік ортада ұжымда жұмыс істеу үшін коммуникативті болу;
 - қоршаған шындықты объективті көрсету үшін мәдениеттер мен пікірлерге құрмет көрсету;
 - өзіңізге және басқаларға құрметпен қарау үшін мейірімді және қамқор болыңыз;
 - кез-келген өмірлік жағдайда және мансаптық өсу процесінде өз бетінше реттеу үшін өмір бойы оқуға дайын болу [22, 243-бет].

2022 жылы Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы жанындағы сарапшылар тобы әзірлеген. «Үздіксіз білім беру жүйесіндегі тұлғаны Тәрбиелеудің тұжырымдамалық негіздері» қазақстандық қоғамдағы әлеуметтік-саяси өзгерістерді, білім беру процесі субъектілерінің өзекті қажеттіліктерін, сондай-ақ басым халықаралық үрдістерді ескере отырып, білім берудің базалық құндылықтарының тізбесін нақтылайды және толықтырады.

Құжат 10 бөлімнен тұрады, баланы өзін-өзі дамытуға және қоғамда өзін тұтас және үйлесімді дамыған «Толық адам» тұлғасы ретінде іске асыруға қабілетті Қазақстан азаматы ретінде тәрбиелеудің негізгі тұжырымдамалық идеясына негізделеді.

Құжаттың басты ерекшелігі – құжатты кеңінен талқылауға ұсынылған құндылықтар жүйе құраушы компонентті құрайды.

Құжаттың тағы бір ерекшелігі-құндылықтарды сіңіруге белсенді көзқарас танылады, онда білім алушының жеке басы тәрбиенің негізгі субъектісі ретінде танылады.

Білім беру ұйымының міндеті – жеке тұлғаның жан-жақты дамуы үшін тиісті мүмкіндіктер мен жағдайлар жасау, оның әлеуетін барынша арттыру, ол үшін оқу және сабақтан тыс іс-әрекеттің, отбасымен және қоғамдық серіктестермен ынтымақтастықтың мүмкіндіктері пайдаланылады.

Жан-жақты теориялық негіз – бронфренбреннердің экологиялық жүйелер теориясы, онда білім берудің негізгі құндылықтарына сәйкес тұлғаның тұтас дамуына әсер ететін динамикалық экологиялық жүйелер бөлінген.

Демек, құндылықтар негізінде білім берудің көп деңгейлі жүйесі құрылады: сынып/топ, білім беру ұйымдары, отбасымен және қоғаммен ынтымақтастық, сондай-ақ Мектепке дейінгі білім беру, Бастауыш, негізгі орта, жалпы орта, техникалық және кәсіптік білім беру деңгейлері.

Оқыту мен тәрбиені интеграциялау қағидатын іске асыру мақсатында ұсынылған жобада Дублин дескрипторларының таксономиясына сәйкес тәрбиенің нысаналы бағдарлары жазылған.

1 «Үздіксіз білім беру жүйесіндегі тұлға тәрбиесінің тұжырымдамалық негіздері» жобасын апробациялау нәтижелері

Әзірленген «Үздіксіз білім беру жүйесіндегі тұлға тәрбиесінің тұжырымдамалық негіздерінің» құрылымдық-мазмұндық ерекшеліктерін ескере отырып, педагогикалық қауымдастық арасында оның негізгі ұғымдары мен идеяларын түсіну дәрежесін анықтау мақсатында валидациялық зерттеу жүргізу туралы шешім қабылданды. Зерттеудің нәтижелері бойынша, сондай-ақ сарапшылар қауымдастығының ескертулері мен ұсыныстарын ескере отырып, жоба одан әрі жетілдіріледі деп күтілуде.

Зерттеудің мақсаты – педагогикалық қауымдастықтың ұсынылып отырған «Тұлға тәрбиесінің тұжырымдамалық негіздері» жобасын түсіну және келісу дәрежесін анықтау, сонымен қатар оны жетілдіру бойынша кері байланыс алу.

Зерттеу пәні – білім беру ұйымдарындағы тәрбие жүйесі, оның мәні, өзекті мәселелері мен шешу жолдары.

Зерттеу аясында келесі **міндеттер** қойылды:

1. педагогикалық қауымдастықтың «Үздіксіз білім беру жүйесіндегі тұлға тәрбиесінің тұжырымдамалық негіздерін» әзірлеуді өзекті ететін контекстік факторларды қаншалықты бағамдайтынын түсіну;

2. педагогикалық қоғамдастықтың білім беру ұйымдарындағы оқу-тәрбие қызметінің қазіргі жағдайын қабылдауын, сәйкес мәселелері мен ұсынатын шешімдерін зерделеу;

3. білім беру саласындағы негізгі мүдделі тараптардың «Тұлға тәрбиесінің тұжырымдамалық негіздері» жобасының негізгі идеяларын түсіну және онымен келісу дәрежесін зерделеу;

4. ұсыныстар мен ескертулерді (қажет болған жағдайда) ескере отырып, жобаның мәтініне өзгерістер енгізу.

Мәліметтерді жинау тәсілдері.

«Үздіксіз білім беру жүйесіндегі тұлға тәрбиесінің тұжырымдамалық негіздері» жобасын апробациялау шеңберінде **сауалнамалар** мен **фокус-топтар** өткізілді.

Мақсатты топ: мұғалімдер, директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасарлары, облыстық білім басқармаларының өкілдері, білім берудің барлық деңгейлерінің әдіскерлері; педагогикалық жоғары оқу орындарының профессорлық-оқытушылық құрамы; сондай-ақ ҚР Оқу-ағарту министрлігінің ведомстволық бағынысты ұйымдарының өкілдері қатысты.

Платформа: сауалнамалар Microsoft Forms платформасында жүргізілді. Барлық жауаптар Microsoft Excel арқылы дерекқорда жиналды және өңделді. Сауалнамалар екі тілде - мемлекеттік және орыс тілінде – әзірленді. Ашық және жабық сұрақтардан тұрады.

Зерттеу географиясы: Қазақстан географиялық жағынан бес бөлікке бөлінеді: шығыс, батыс, солтүстік, оңтүстік және орталық. Аймақтардың бөлінуі табиғи-климаттық және экономикалық-географиялық ерекшеліктерге

байланысты. Әкімшілік бөлінісі бойынша Қазақстан 17 облысқа және республикалық маңызы бар 3 қаладан тұрады. Валидациялау үшін республиканың әрбір географиялық аймағы бойынша сәйкесінше аймақ таңдалды: шығыста – Шығыс Қазақстан облысы, батыста – Батыс Қазақстан облысы, оңтүстігінде – Қызылорда облысы, солтүстікте – Солтүстік Қазақстан облысы, орталықта – Қарағанды облысы және республикалық маңызы бар бір қала – Алматы қаласы. Тестілеуге барлығы 6 облыс таңдалды.

Фокус-группа талқылауларының нәтижелері

«Үздіксіз білім беру жүйесіндегі тұлға тәрбиесінің тұжырымдамалық негіздері» жобасын кеңінен талқылау барысында тәрбие ісі жөніндегі орынбасарлары, әдістемелік бірлестік жетекшілері мен сынып жетекшілерінің қатысуымен фокус-топтар өткізілді. Фокус-топтың күндері 2022 жылдың 12 және 16 қыркүйегі. Талқылау 5000-ға жуық мұғалімнің қатысуымен онлайн режимінде өтті.

«Үздіксіз білім беру жүйесіндегі тұлға тәрбиесінің тұжырымдамалық негіздері» жобасын кеңінен талқылау барысында келесі сұрақтар мен ұсыныстар берілді:

№	Ұсыныстар	Жауаптар
1	Кәсіби бағдар туралы бөлімді толық ашу қажет.	Где и каким образом рассматривается правовое воспитание, патриотическое воспитание?
2	Необходимо определить и закрепить тематику классных часов.	Стоит ли продолжать реализацию 8-ми фракции в рамках проекта школьное самоуправление?
3	Сторителлинг және нарративтер ұғымдарын басқа сөздермен алмастыру (16 бет).	Как быть с планом воспитательной работы на год, утвержденным на педагогическом совете, который разработан в соответствии с программой «Рухани жаңғыру»?
4	Пересмотреть перевод на казахский язык «қарсы жыныс».	Может ли предложенная Концепция закрепить годовой план воспитательной работы на национальном уровне?
5	Необходимо включить трудовое воспитание в виде «чистого четверга» или пятницы.	Мектепке келіп түсетін жоспардан тыс хаттардың легін қалай тоқтатамыз?
6	В школе наблюдается нехватка сценических костюмов, сцен, материалов для оформления при проведении воспитательных мероприятий.	Кто ответственен за реализацию проекта «Адал ұрпақ»? Вожатый?

7	Предложение по исключению предложения «организация ресурсных центров для родителей».	Возможно ли выполнение функции предложенного штата, тренера по детской безопасности, вожатыми?
8	Предложение по исключению предложения «в сотрудничестве с родителями» на 21 стр.: «Программы воспитания на разных уровнях также должны согласовываться и разрабатываться вместе с родителями».	Будет ли отдельный штат, ответственный за организацию театрального кружка в школе? (по художественно-эстетическому воспитанию)
9	Пересмотреть и раскрыть предложение на 6 стр. «Білім беру жүйесінде тәрбие негізінен мұғалімнің сабақтан тыс уақыттағы қызметі деп түсініледі».	Как отчитываться по 15 пункту партии «Аманат», «Ұлттық рухани жаңғыру», плану мероприятий по случаю года детей в соответствии с данной концепцией?
10	Необходимо регламентировать время и темы проведения классных часов. Не всегда есть возможность проводить.	Будут ли курсы обучения по реализации данной Концепции для заместителей по воспитательной работе?
11	Ценности не дифференцированы по возрастам детей (құндылықтар жалпылай берілген).	Как быть с праздниками «1 декабря», «День Республики»? Будет ли отдельная директива по ним?
12	Постоянно меняются нормативы по воспитательной работе.	Будет ли отдельный штат для классных руководителей по подобию кураторов в НИШ?
13	«Толық адам» понятна не всем. Необходимы курсы обучения, особенно для педагогов ЕМЦ.	Будут ли единые индикаторы по воспитательной работе? Разные мониторинговые группы запрашивают разные отчеты
14	Необходимо усилить в данном документе ответственность родителей за воспитание своих детей	Есть ли возможность начать внедрение со следующего учебного года?
15	Очень много директив сверху, обязательных для выполнения.	Каким образом интегрировать проекты самоуправления, жас ұлан, жас қыран, по которым представляются отдельные отчеты?
16	Необходимо четко и ясно показать педагогам как	Обязателен ли к реализации Культурный норматив школьника?

	реализовать воспитание в рамках урока.	
17	Концепция в принципе повторяет программу «Рухани жаңғыру» по направлениям.	Как быть с приказами №472, №145 по которым план ВР реализуется по 8-ми направлениям?
18		Где рассматриваются вопросы безопасности?
19		Соответствуют ли международные модели воспитания национальным особенностям?
20		Не устарели ли данные PISA-2018 по буллингу?
21		Как реализовать патриотическое воспитание по данной Концепции?
22		Почему в визуальной модели следует сразу «педагог», разве не родители ответственны за воспитание прежде всего?
23		Апробировалась ли концепция воспитания?

Сауалнама нәтижелері

Сауалнама мұғалімдер, директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасарлары, облыстық білім басқармаларының басшылары мен әдіскерлер арасында жүргізілді. Онлайн сауалнама барысында респонденттер сауалнама сұрақтарымен өз бетінше танысып, өз тәжірибесіне сүйене отырып толтырды.

Ұсынылған құжаттың мәнін тереңірек түсіну үшін респонденттерге құжат жобасымен танысу ұсынылды. Ол үшін онлайн сауалнамаға сілтемелер кіріктірілді. Сілтемемен өте отырып, респонденттер құжаттың жобасымен таныса отырып, өздеріне ыңғайлы кез келген уақытта сауалнаманы толтыра алды (4-сурет).

"Тәрбиенің тұжырымдамалық негіздері" жобасына қатысты

Сауалнамаға кіріспес бұрын, "Тәрбиенің тұжырымдамалық негіздері" жобасымен танысуыңызды сұраймыз

2. Жобаның мемлекеттік тілдегі нұсқасы: https://ubanao-my.sharepoint.com/:b/g/personal/g_smanova_uba_edu_kz/EZ5F9JX56VHsSSiGi0XoLMBtCfwM1hkIQfrPZygu0gYA?e=aOTGRT

Жобаның орыс тіліндегі нұсқасы: https://ubanao-my.sharepoint.com/:b/g/personal/g_smanova_uba_edu_kz/Ef3GmWNVRKNHtoyj6GonLwoBZI3p1jAKBA6um8xLLhqNWw?e=tRxHG7 *

Таныстым

Жалпы, сауалнамаға 506 респондент қатысты. Сауалнамаға қатысу үшін 75 мектепке дейінгі ұйым (МДҰ), 287 орта мектеп (БМ), 74 ШЖМ (МКМ), 61 колледж, 5 әдістемелік орталық/кабинет және 4 білім бөлімі (БД) таңдалды. Респонденттердің ең көп саны жалпы білім беретін мектептердің өкілдері болды (4-кесте).

4-кесте. Қатысушылар: мектептер желісі және контингенті/білім беру ұйымының түрі

№ п/ п	Өңір	Сауалнама қатысушылары					
		МД Б	НББ	ШЖ М	Коллед ж	Әдістемелік орталық/каб инет	ББ
1	Батыс Қазақстан	7	25	2	13	-	-
2	Шығыс Қазақстан	14	191	71	8	1	1
3	Қарағанды облысы	14	33	-	7	1	-
4	Қызылорда облысы	13	8	-	15	2	-
5	Солтүстік Қазақстан	15	20	1	12	1	3
6	Алматы қаласы	12	10	-	6	-	-
	ҚР	75	287	74	61	5	4

Дереккөз: Сауалнама нәтижесі

Тіл. Сауалнамаға еліміздің 6 өңірінен 506 респондент қатысты. Олардың көпшілігі (53,8% немесе 272) сауалнаманы мемлекеттік тілде таңдаса, қалған 46,2% (234 адам) орыс тілінде толтырған (5-кесте).

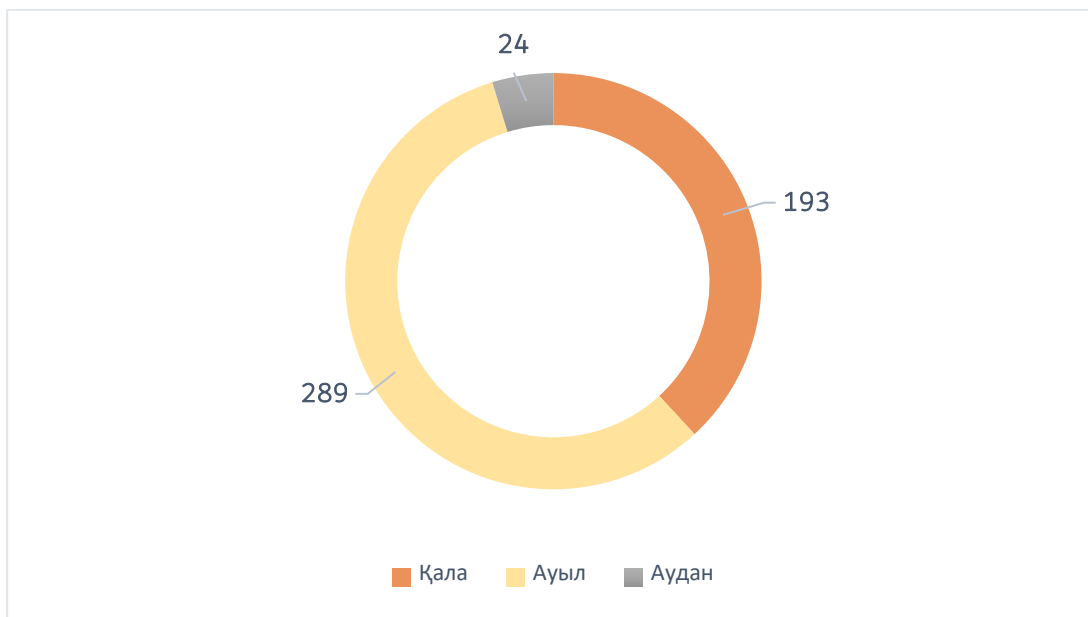
Қатысушылар: контингент / тіл

№ п/п	Өңір	Адам саны	
		қазақша	орысша
1	БҚО	34	13
2	ШҚО	130	156
3	Қарағанды облысы	44	11
4	Қызылорда облысы	35	3
5	СҚО	7	45
6	Алматы қаласы	22	6
	ҚР	272	234

Тұрғылықты жері. Аумақтық мәртебесі бойынша ауылдық (289) қатысушылардың саны қалалық (193) және аудандық (24) қатысушыларынан

көп. Тиісінше, апробацияға қалалық қатысушылардан ауылдық жерлерден келген респонденттердің саны басым (5-сурет).

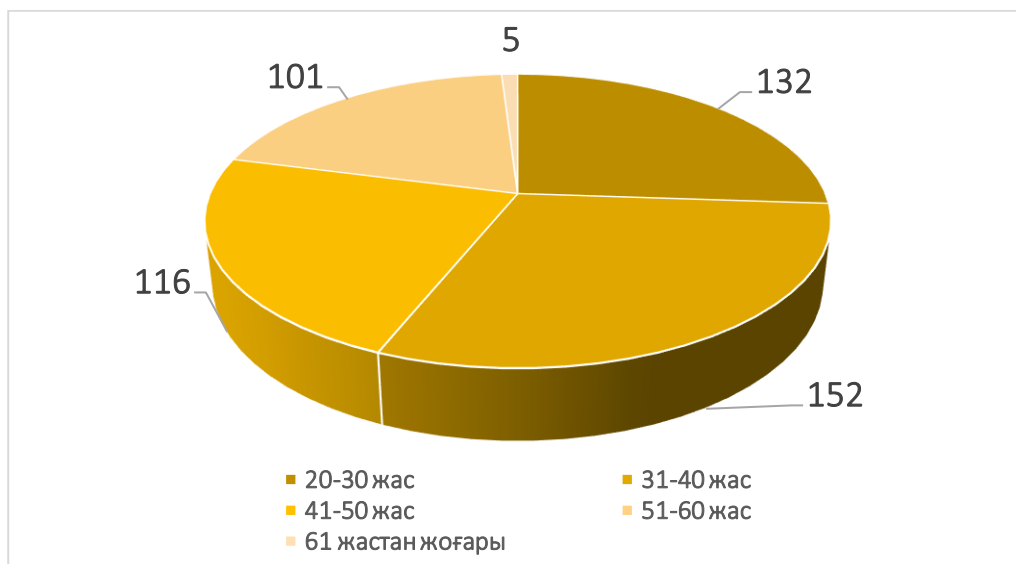
5-сурет. Қатысушылар: контингент/ қала-ауыл

Аймақтар. Сауалнамаға қатысушылардың ең көп саны Шығыс Қазақстан (286) облысында, ең азы – Алматы қаласында (28) болды.

Жас. Жасы бойынша сауалнамаға қатысушылардың көпшілігі 31-ден 40 жасқа дейін (30%) және 20-дан 30 жасқа дейінгілер (26,1%). Қатысушылардың ең азы 61 жастан асқан – 5 адам. (9-сурет).

9-сурет. Қатысушылар: респонденттердің жасы

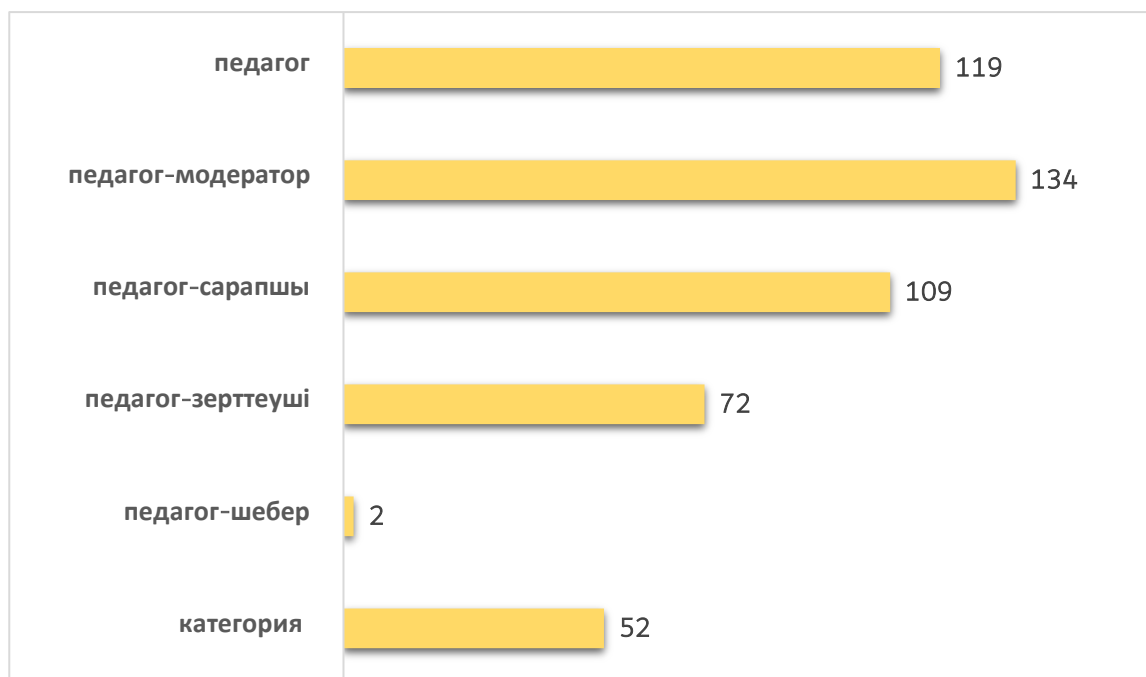
Білім деңгейі. Респонденттердің көпшілігі жоғары білімді. Тек 54 сауалнамаға қатысушылардың магистратура немесе докторантура дәрежесі бар.

6-кесте. Қатысушылар: білім деңгейі

Білім деңгейі	Саны
Арнайы орта	63
Аяқталмаған жоғары	4
Жоғары білім (бакалавриат немесе специалитет)	385
ЖОО-дан кейінгі білім (магистратура)	51
ЖОО-дан кейінгі білім (докторантура)	3

Біліктілік санаты. Респонденттердің 6 түрлі біліктілік санаты бар: педагог, педагог-модератор, педагог-сарапшы, педагог-зерттеуші, педагог-шебер, санат (ескі жүйе бойынша). Мұғалімдердің ең көп саны – педагог-модератор (134) санатына ие болса, тек 2 респондент – педагог-шебер санатына ие (7-сурет).

7-сурет. Қатысушылар: педагогтердің біліктілігі

Тәрбие жүйесіндегі мәселелер және оларды шешу жолдары

Респонденттердің пікірінше, өткізілетін іс-шаралардың формальды сипаты және білім беру ұйымының шамадан тыс есеп беруі тәрбие жүйесіндегі негізгі мәселелердің бірі болып табылады (320 респондент).

8-сурет. Білім беру ұйымының тәрбие жүйесіндегі мәселелер

Сауалнамаға қатысушылар жоғарыда аталған мәселелерді шешу үшін келесі шараларды қабылдау қажет деп есептейді: білім беру бағдарламаларын әзірлеуде білім беру ұйымының өзінің әлеуетін арттыру; білім берудің өзекті мәселелеріне сәйкес педагог кадрларды даярлау бағдарламаларының мазмұнын жаңарту; материалдық ынталандырумен қоса білім беру саласындағы кадрларды кеңейту және т.б.

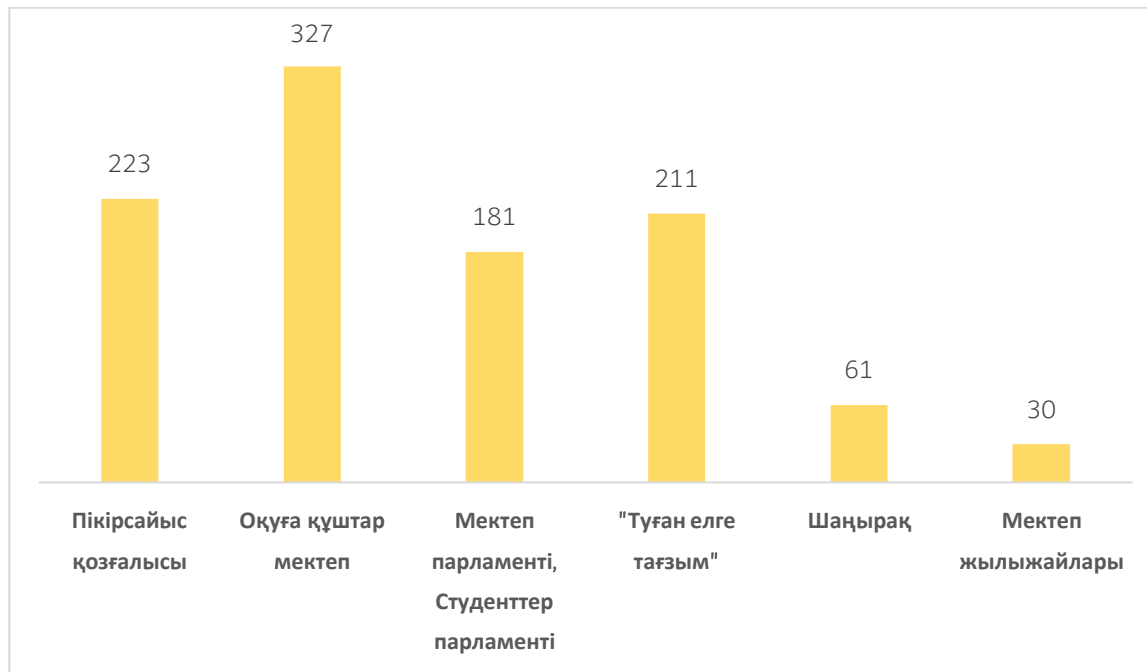
12-сурет. Білім беру ұйымының тәрбие жүйесіндегі мәселелерді шешу жолдары

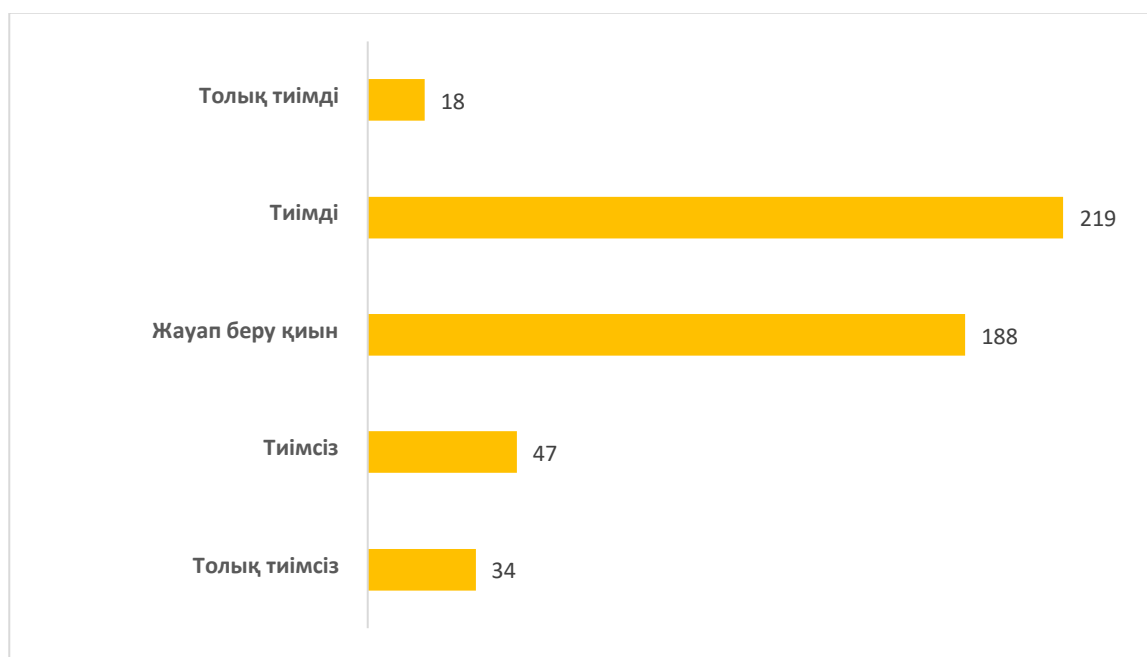
Білім беру ұйымдарында қазіргі таңда іске асырылып жатқан тәрбие жұмыстары және олардың тиімділігі

Респонденттердің жауаптарына қарағанда, мектептерде ең көп тараған оқу іс-әрекеттері: «Оқуға құштар мектеп» (327), «Дебаттық қозғалыс» (223) және «Туған елге тағзым» (211). Өз кезегінде «Шаңырақ» (61) және «Мектеп жылыжайы» (30) сияқты тәрбие жұмыстары аз жүргізілді.

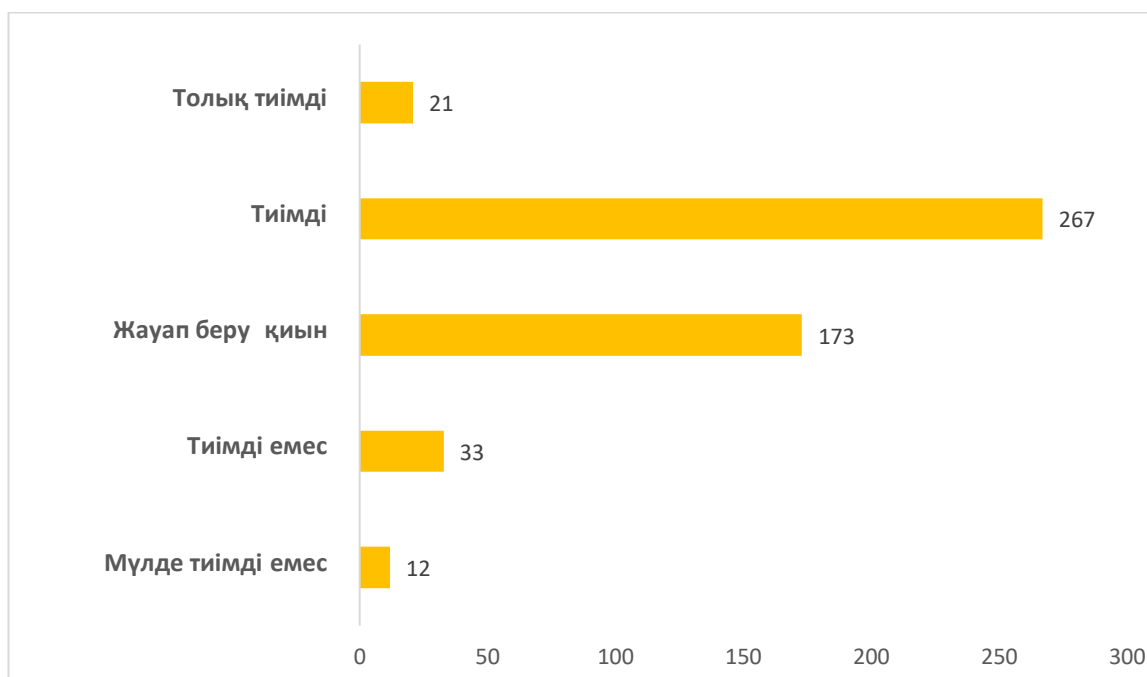
9-сурет. Білім беру ұйымдарындағы тәрбие жұмысының нысандары

10-сурет. Өзге ведомстволар жүргізетін тәрбие саласындағы шаралар (жобалар, іс-шаралар)

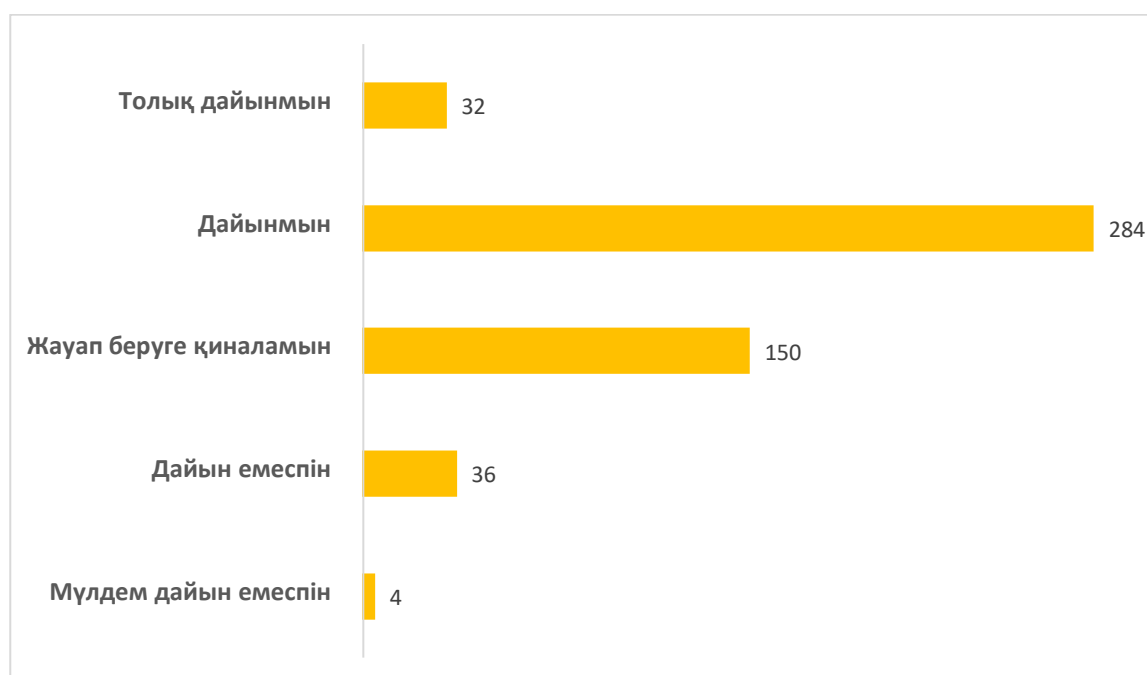
11-сурет. Оқу-ағарту министрлігі жүргізетін тәрбие саласындағы шаралардың (жобалардың, іс-шаралардың) тиімділігі

Мұғалімдердің оқу-тәрбие жұмысының нысандары мен әдістерін өз бетінше әзірлеуге дайындығы

Тәрбие жұмысының нысандары мен әдістерін өз бетінше әзірлеуге дайын ба деген сұраққа сауалнамаға қатысушылардың көпшілігі «иә» деп жауап берсе, ең азы «дайын емес» немесе «мүлдем дайын емес» деп жауап берді.

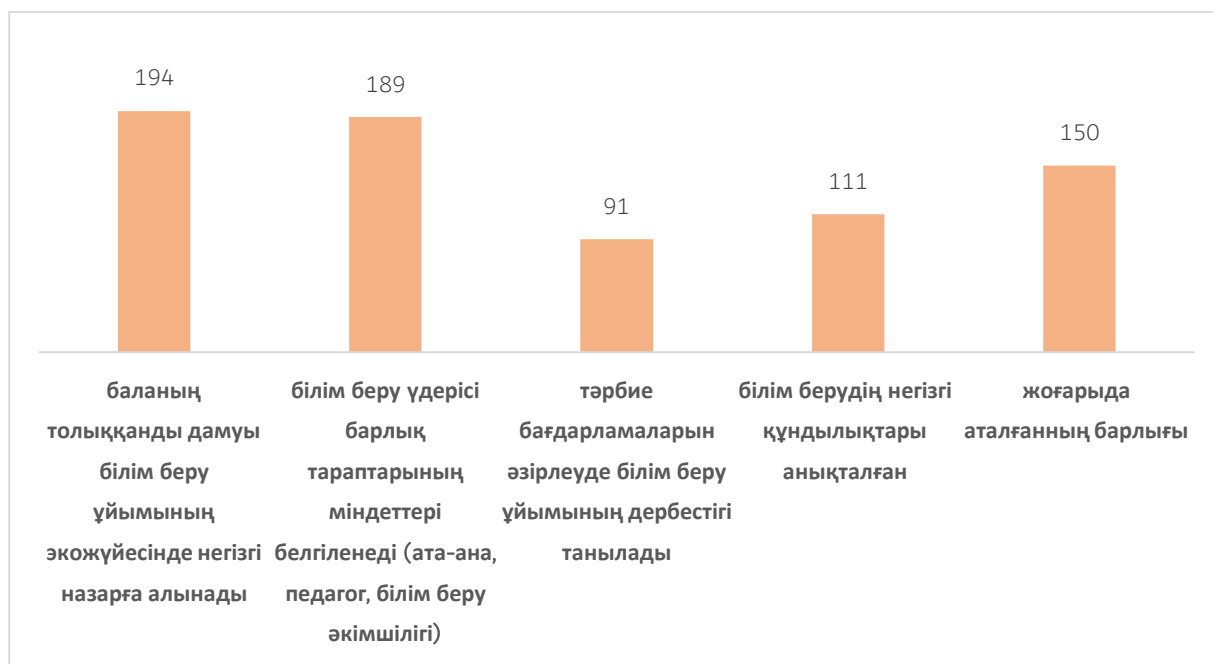
12-сурет. Педагогтердің тәрбие жұмысының нысандары мен әдістерін дербес әзірлеуге дайындығы

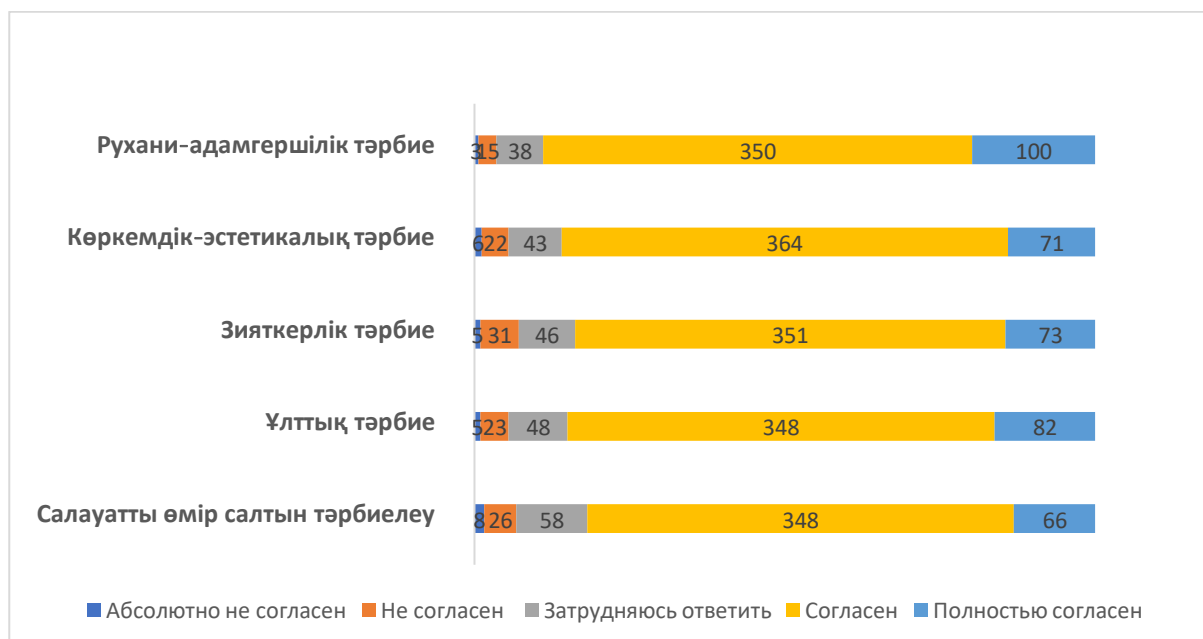
«Тұлға тәрбиесінің тұжырымдамалық негіздері» жобасын түсіну деңгейі

«Тұлға тәрбиесінің тұжырымдамалық негіздері» жобасының мазмұнына келетін болсақ, білім беру ұйымының экожүйесінің орталығында орналасқан баланың жан-жақты дамуы (194) мен білім беру процесінің әрбір субъектісінің жауапкершілік аймағын шектеу (189) баса аталып өтілді.

13-сурет. «Тұлға тәрбиесінің тұжырымдамалық негіздері» жобасының артықшылықтары

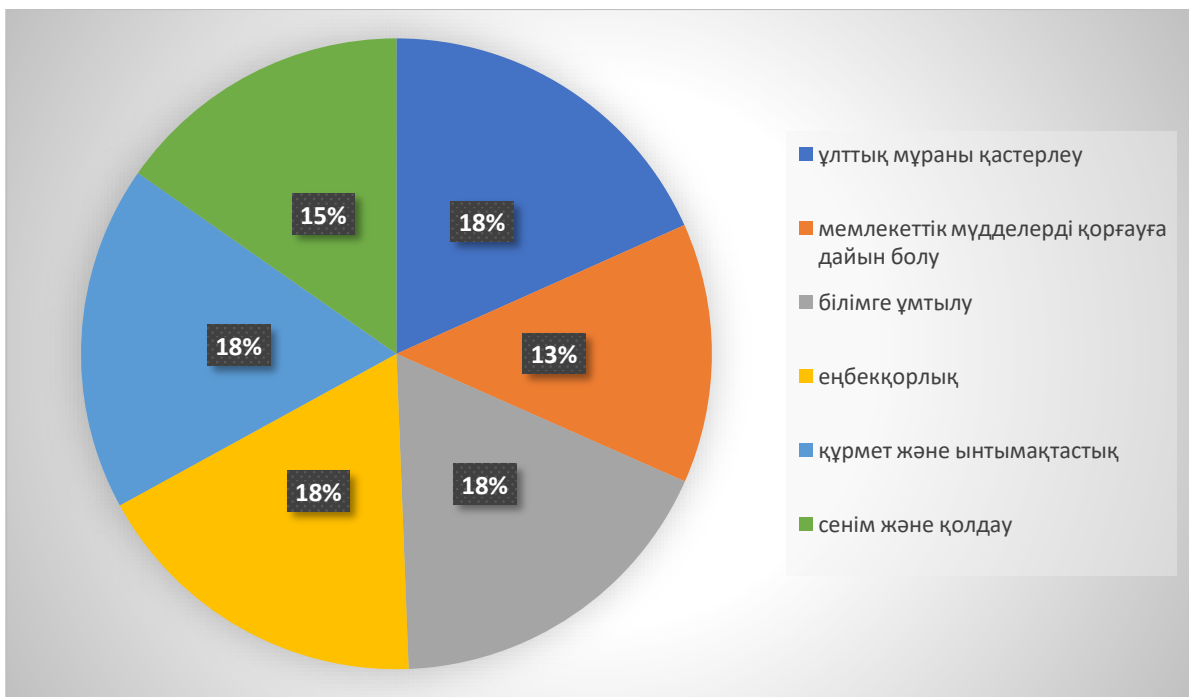
14-сурет. Тәрбиенің іргелі негіздерімен келісу деңгейі

15-сурет. Білім беру ұйымы мәдениетінің құрамдас бөліктері

16-сурет. Өскелең ұрпақтың бойына сіңіру керек ең маңызды құндылықтар?

17-сурет. Құндылықтарды бойға сіңіру жолдары

Сауалнамадағы соңғы сұрақ ашық болды: «Үздіксіз білім беру жүйесіндегі тұлға тәрбиесінің тұжырымдамалық негіздерінің» жобасына қатысты талап-тілектеріңіз қандай?». Бұл сұраққа респонденттер 100-ден астам тілек жазып, жобаны жетілдіруге қатысты өз көзқарастарын білдірді. Солардың ішінде ең көп жауап жинаған кейбіреулерін атап өткен жөн: «Осы жобаны тиімді және жүйелі жүзеге асыру қажеттілігі, жобаны одан әрі дамыту», «Жақсы жоба / іске асыруда сәттілік», «Тәрбие жұмысы», «Жобаға еңбек тәрбиесінің бағытын енгізу», «Ата-аналармен жұмыс, ата-аналардың қатысуы мен жауапкершілігін күшейту» т.б.

Оқу-ағарту министрлігіне қарасты басқа да ведомствонлық ұйымдардың тарапынан кері байланыс

Сонымен қатар, ҚР Оқу-ағарту министрлігінің ведомстволық бағынысты ұйымдарының өкілдерінен де кері байланыс алынды. Негізгі ұсыныстар білім берудің іргелі негіздері, Қазақстандағы балалар мен жастарды оқытудың қазіргі жағдайы; «Толық адам» ұғымы, құндылықтар туралы т.б. болғанын атап өткен жөн (7-кесте).

7-кесте. Ұсыныстар мен пікірлер

БӨЛІМДЕР	ҰСЫНЫСТАР	ҰЙЫМ
КІРІСПЕ	Үздіксіз білім беру «Тәрбиелеу құндылықтары», «Толық адам тәрбиесі» ұғымдарын енгізу	НАО «ТАЛАП»

НЕГІЗГІ ҰЙЫМДАР	ВНЕУЧЕБНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ: ДОБАВИТЬ: через запятую прописать типовым, рабочим учебным планом и программой	
НОРМАТИВТІК ҚҰҚЫҚТЫҚ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ	1996 жылы қабылданған «Қазақстан Республикасындағы этникалық-мәдени білім беру тұжырымдамасы» нормативті кужаттар жүйесінен орын алғаны дұрыс деп ұсынамыз.	Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті
	Постановление Правительства Республики Казахстан от 15 марта 2021 года № 137. Об утверждении модели развития дошкольного воспитания и обучения	«Балаларды ерте дамыту институты»
	«Өмір бойы оқыту (үздіксіз білім беру)» тұжырымдамасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2021 жылғы 8 шілдедегі №471 қаулысын қосу	НАО «ТАЛАП»
	Қазақстан Республикасы Президентінің 2021 жылғы 26 ақпандағы №521 Жарлығына қосымша «Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі Ұлттық даму жоспарын» енгізу	НАО «ТАЛАП»
	Указ Президента Республики Казахстан от 2 февраля 2022 года № 802 Об утверждении Концепции антикоррупционной политики Республики Казахстан на 2022 - 2026 годы и внесении изменений в некоторые указы Президента Республики Казахстан	НАО «ТАЛАП», АДГС, Департамент технического и профессионального образования МП РК
3 БӨЛІМ:	НАО «ТАЛАП»	

<p>ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ БАЛАЛАР МЕН ЖАСТАР ТӘРБИЕСІНІҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ</p>	<p>- ҚР балалар мен жастардың саны мен жыныстық жас құрылымының сипаттамасы (мысалы, оқушылар мен жастардың санын салыстыру, ҚР аумағында оқушылар мен жастардың орналасуы, қала мен ауылды жерлердегі оқушылар мен жастардың үлесі), жастардың моральдық адамгершілік және құндылық көзқарастары (жастардың діни тәжірибелері, Қазақстан жастарының құндылық бағдарлары, жастардың бос уақыты) - білім беру ұйымдарындағы тәрбие жүйесіндегі үшінші міндетке тек қана буллинг, кибербуллинг, зорлық-зомбылықтың алдын алу шараларынан басқа осы бөлімде нақты берілген назар аударуды және шешуді қажет ететін мәселелер қосылуы тиіс. Мысалы, отбасы тәрбиесі (ата-аналардың функционалдық сауаттылығы, өз-өзіне қол жұмсау, ішімдік, темекі шегі, нашақорлық, жыныстық тәрбие). Ұсынылған үшінші міндет тек белгілі іс-шаралармен шектелген.</p>	
	<p>ДОБАВИТЬ: 52. Реализация модели позволит: 1) на уровне дошкольной организации: создать условия для целостного развития счастливых, здоровых, самостоятельных, любознательных,</p>	<p>«Балаларды ерте дамыту институты»</p>

	коммуникабельных, критически мыслящих детей через взаимодействие всех участников образовательного процесса дошкольного воспитания и обучения;	
	Добавить к «Читающая школа» - «Читающий колледж»	Департамент технического и профессионального образования МП РК
	Цифры по библиотекам колледжей НЕ добавлять, они на след год будут приобретать (проект утвержден лишь в этом году)	
	«Развиваются школьные спортивные лиги» ДОБАВИТЬ: Школьные И СТУДЕНЧЕСКИЕ ЛИГИ (в колледжах с весны появились, в универах тоже есть)	
	ДОБАВИТЬ: в самоуправлении (школьные/студенческие парламенты), дебатных ...	
	ДОБАВИТЬ: ВМЕСТО «Казахстанские школьники» ПРОПИСАТЬ казахстанские дети и подростки	
АҒЫМДАҒЫ ЖАҒДАЙ	ДОБАВИТЬ: ПУНКТЫ 22, 23, 25 «В современном мире подход к образованию меняется вместе с быстроменяющимися реалиями, в которых живут и растут наши дети. Взгляд на образование как на продолжающийся в течение жизни процесс, в котором начало совпадает с моментом рождения ребенка, предполагает принятие гибких стандартов организации	Балаларды ерте дамыту институты

	<p>образовательного процесса. Дети проводят в организациях образования большое количество времени, что ведет к пониманию важности создания соответствующих условий для проживания детьми периода детства в гармоничной, доброжелательной, развивающей, инклюзивной, справедливой среде, в которой уважают культурное и этническое разнообразие.» (Постановление Правительства Республики Казахстан от 15 марта 2021 года № 137. Об утверждении модели развития дошкольного воспитания и обучения)</p>	
«ТОЛЫҚ АДАМ» ТӘРБИЕСІНІҢ ТҮЙІНДІ ИДЕЯЛАРЫ	<p>«Толық адам» тәрбиесінің түйінді идеяларын талдауда кең ауқымды қазақ мәдениетінің тұлғалық дамуды зерделеуде «ұлттың жаңа болмысын» қалыптастыру мақсатында әлімнің ұлы ойшыл-философтарының бірегейі әбу Насыр әл Фарабидің осы тақырыпқа арналған «Бақыт жолын сілтеу», «Бақытқа жету жайында» атты еңбектерінің орны бөлек. Әл Фараби бақытқа кенелу формуласында (Адамның өзін өзі жетілдіре отырып, кемелдікке жеу жолы) талдауды ұсынамыз.</p>	НАО «ТАЛАП»
ҚҰНДЫЛЫҚТАР	«Адалдық», «Жауапкершілік» құндылықтарын қосу	Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті
	Связать с ценностями ГОСО ДО	Балаларды ерте дамыту институты

ТӨРБИЕНІҢ ІРГЕЛІ НЕГІЗДЕРІ	Білім беру ұйымы деңгейінде мектепте педагогикалық қолдау жұмыстарын жүргізетін педагог-тьютор штатын енгізуді жөн.	Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті
	Сынып/топ деңгейінде тұлғаның бойында медиамәдениетті қалыптастыру	Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті
	Отбасымен және қоғаммен ынтымақтастық деңгейінде оқушыны қауіпсіз ортаға тәрбиелеу	Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті
	Тұжырымдаманы іске асыру стратегиясына болашақ педагогтерді үйлесімді дамыған тұлғаны қалыптастыру жөніндегі жұмысқа дайындауды көздейтін пәнді қосу ұсынылады	Павлодар педагогикалық университеті
	Білім беру бағдарламаларына парасаттылық және сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру іс-шараларын қосу	НАО «ТАЛАП»
	- «Төртеу түгел болса ...» мектеп/ колледж ұжымының (басшы, педагогтер, студенттер, көмекші және қызмет көрсетушілер) және ата-аналар комитеті өкілдерінің қатысуымен іс шаралар - Сынып жетекшілері/ кураторлары мен білім алушылар арасындағы байланысты нығайту мақсатында топтардың сынып жетекшілері/ кураторлары үшін Upgrade іс-шарасы - «Ата-ана-мұғалім/ оқытушы-білім алушы» триосының орнына мектеп/колледж	НАО «ТАЛАП»

	педагогтары мен ата-аналар комитеті өкілдеріне арналған ted-talks форматында іс-шара;	
	Барлық мәтін бойынша балалар сөзін білім алушы деген сөзбен ауыстыру «Во многих местах где обобщенно подходит для всех уровней образования, вместо слова "школа", школьники прописать "организация образования" и обучающиеся»	НАО «ТАЛАП» Департамент технического и профессионального образования МП РК
	Барлық мәтінге / белгісі арқылы ЖОО сөзі қосылуы тиіс	НАО «ТАЛАП»
	Расписать целостный подход по уровням образования	Балаларды ерте дамыту институты
	ВМЕСТО «на сайте школы» ПРОПИСАТЬ На сайте организации образования	Департамент технического и профессионального образования МП РК
	ДОБАВИТЬ: КЛАССНЫЕ ЧАСЫ + кураторские часы, подготовку класса/группы к приему нового ученика/ АБИТУРИЕНТА	
	ДОБАВИТЬ: поддержке ДЕТЕЙ обучающихся, меры по включению ДЕТЕЙ обучающихся	
	ДНО: сотрудников ШКОЛЫ организации образования	
	ХУДОЖЕСТВЕННО- ПРАКТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ: казахстанских детей и подростков. личности детей и подростков	
	ВЕЗДЕ ПРОПИСАТЬ:	

	на уровне класса/группы	
	НАЦИОНАЛЬНОЕ ВОСПИТАНИЕ: Определены протоколы проведения мероприятий на УРОВНЕ ОРГАНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ	
	ВОСПИТАНИЕ НЕ ОГРАНИЧИВАЕТСЯ ЗАНЯТИЯМИ (вместо УРОКАМИ)	
	КАЧЕСТВЕННЫЙ ДОСУГ ДЕТЕЙ	
	ДОБАВИТЬ: с учётом предпочтений, инициатив и возраста обучающихся	
	Внедрение тем добропорядочности в образовательные программы	
ІСКЕ АСЫРУ СТРАТЕГИЯСЫ	Добавить: Нужно отходить от показательных/ лозунговых мероприятий	
	Воспитание через ненавязчивые порядки	
	Организация книжных уголков	
	Атрибуты национального воспитания: гимн по понедельникам, перемены в виде кюй	
ПЕДАГОГТИҢ ҮЗДІКСІЗ ДАМУЫ	Педагоги должны изучать как заложена преемственность интеграции ценностей (сказки на современный лад, добрые истории)	
БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫ ШЕШІМ ҚАБЫЛДАУҒА ҚАТЫСТЫРУ	Поощрение инициативности Выражать свои мысли	
ПРОФОРИЕНТАЦИЯ	Сюжетно-ролевые игры в ДО Знание особенностей профессии в НО Осознанный выбор в СО	

3 Қорытындылар мен ұсыныстар

Қазақстанда мемлекеттік саясатты жаңғырту жағдайында дәлелге негізделген саяси шешімдер қабылдаудың маңыздылығы жаңартылуда. Осыған байланысты жалпы педагогикалық қоғамдастық арасында «Үздіксіз білім беру жүйесіндегі тұлға тәрбиесінің тұжырымдамалық негіздеріне» валидациялық зерттеу жүргізу туралы шешім қабылданды.

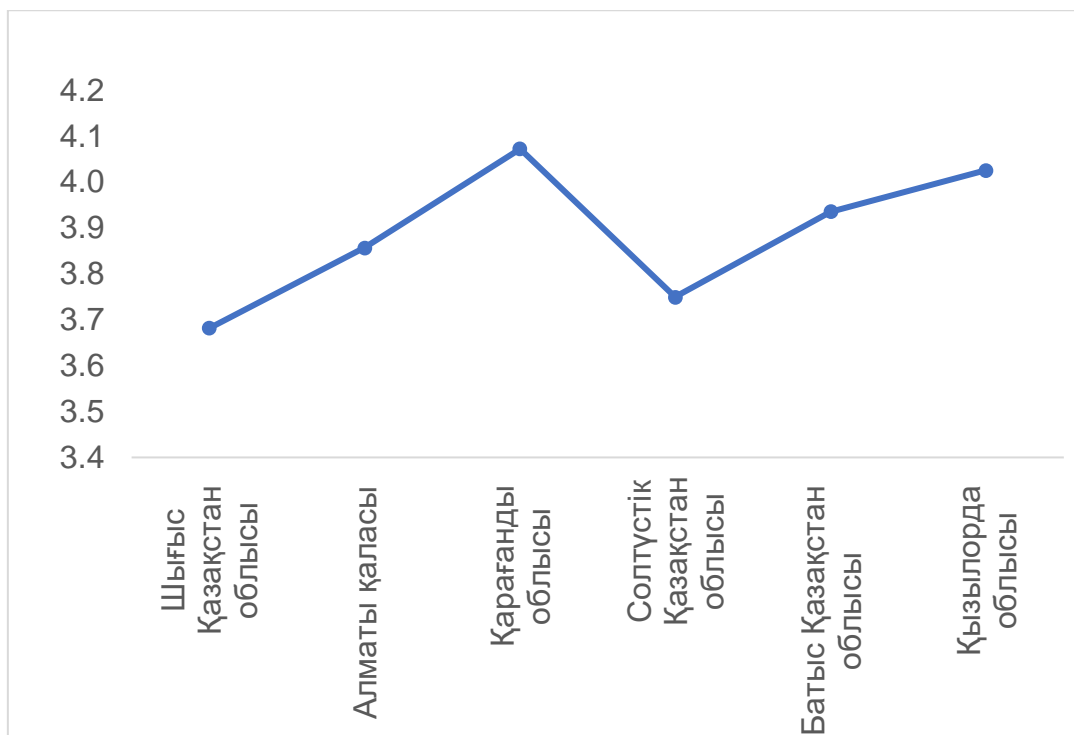
Негізгі қорытындылар

1. Тәрбие жұмысын ұйымдастырудың қалыптасқан мәдениетін арттыру үшін **ОНЫ НОРМАЛАУДАН РЕТТЕУГЕ КӨШУ** қажет. Осыған байланысты білім берудің негізгі құндылықтарына негізделген кешенді жүйені анықтау өзекті болып отыр. Зерттеу көрсеткендей, педагогикалық қауымдастық тәрбие саласында жүзеге асырылып жатқан іс-шаралардың формальды сипатын мойындағанымен, тәрбиені әлі де сабақтас тыс жобалар мен іс-шаралар төңірегінде қабылдайды. Тәрбие жұмысын тәрбиенің басым бағыттары аясында ұйымдастырудың қалыптасқан дәстүрі қоғамның заманауи сын-қатерлеріне жауап беру тұрғысынан тиімсіз болып шықты. Дайын жобаларға тәуелділік, оқушылардың жас ерекшеліктерін ескермеу, есеп беру мәдениетінің басым болуы тәрбиенің негізінен мұғалімнің сабақтан тыс уақыттағы қызметі ретінде қабылдануына әкелді. Сондықтан оқу-тәрбие жұмысын құндылықтар негізінде ұйымдастыру ұсынылады. Оған сәйкес мұғалімдердің негізгі міндеті есеп беру үшін жоспарланған іс-әрекеттерді орындау емес, оқушылардың жеке қасиеттері ретінде көрінетін негізгі құндылықтарды сіңіру болып табылады. Бұл құзыреттілік түріндегі білім берудің күтілетін нәтижелеріне бағдарланған Қазақстандағы білім беру мазмұнының әдіснамасымен үйлеседі.

2. **«ТОЛЫҚ АДАМ» ҰЛТТЫҚ ИДЕАЛЫН** қоғам мен педагогикалық қауымдастық арасында одан әрі насихаттау.

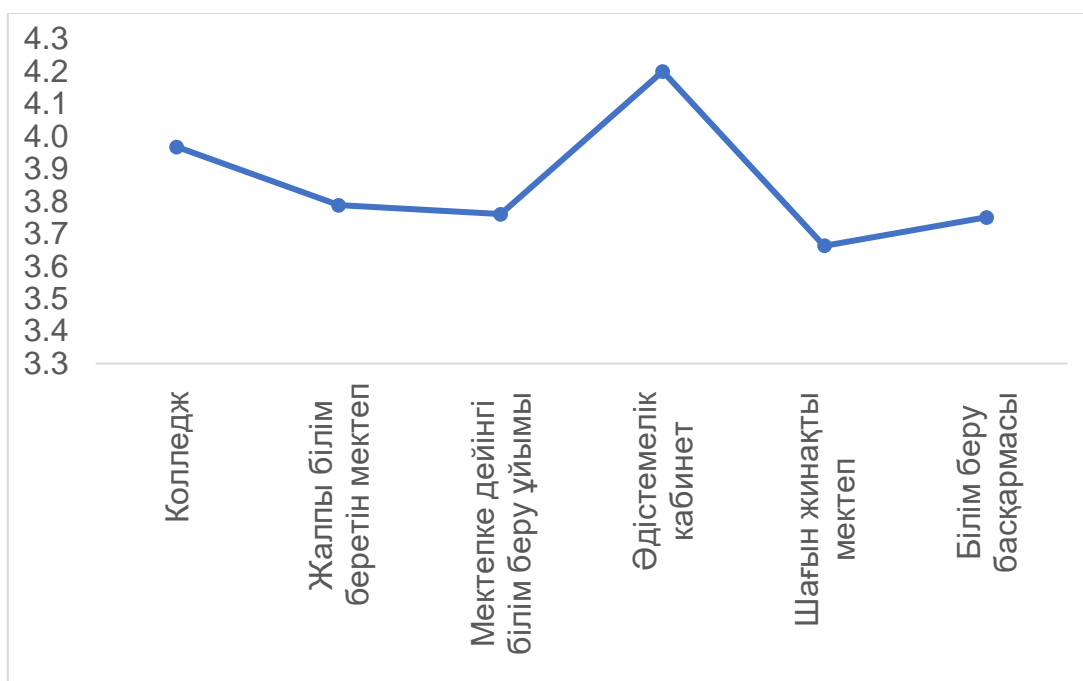
Бұл жаһандық тұрақсыздық пен қазіргі заманның жаңа геосаяси сын-қатерлері жағдайында ел басшылығының мемлекет пен бүкіл қоғамды ұлттық мұратқа жақын және түсінікті негізде топтастыру қажеттілігін сезінуімен түсіндіріледі. Осы орайда Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев 21 ғасырдағы қазақстандық қоғамның игілігі үшін негіз болатын ашықтық, әділдік және ұлт бірлігі қағидаттарымен үндес Абай мұрасының шығармашылық әлеуетін атап өтті.

Осы зерттеу көрсеткендей «Толық адам» ұлттық идеалы ұстаздар арасында оң қабылдануда. Атап айтқанда, «Толық адам» жан-жақты дамыған тұлғаның ұлттық бейнесіне сай тұлға тәрбиелеу идеясын түсінесіз бе?» деген сұраққа көпшілігі түсінікті деп келіскен. Сонымен қатар, «Толық адам» идеясы Қарағанды облысының ұстаздарына жақынырақ екені белгілі болды.

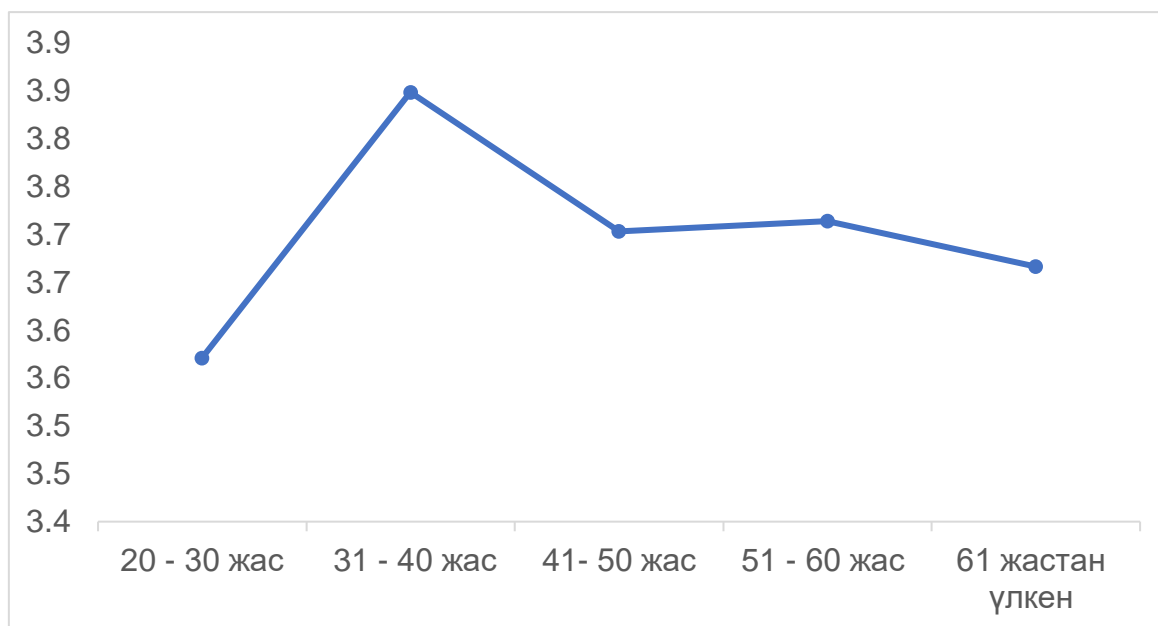
(1 – мүлдем түсінікті емес, 2 – түсініксіз, 3 – жауап беру қиын, 4 – түсінікті, 5 – толық түсінікті)

Сонымен қатар, бұл идеяны білім берудің әртүрлі деңгейдегі мұғалімдері арасында кеңінен насихаттау бойынша жұмысты одан әрі жалғастыру керек.

Сонымен қатар, жас мұғалімдерге «Толық адам» идеясын тереңірек түсіндіру қажет екені белгілі болды, бұл тұжырымдамалық үлгіні педагог

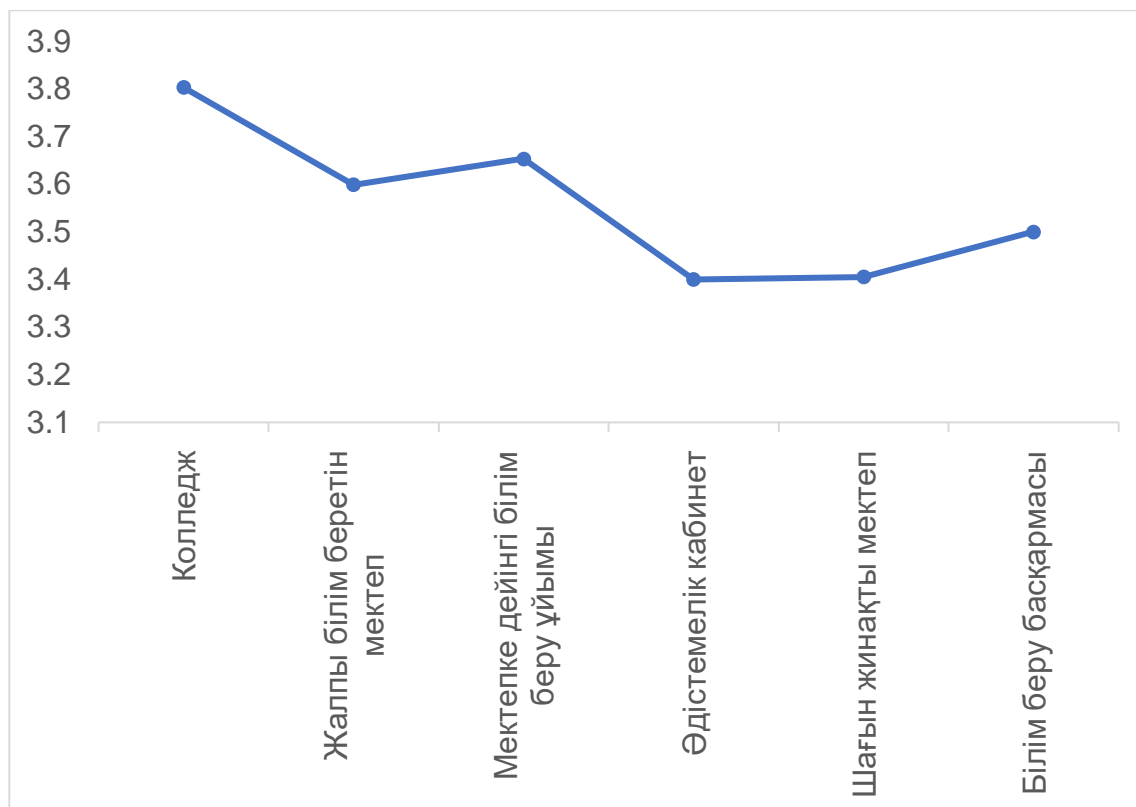
кадрларды кәсіби даярлау және қайта даярлау бағдарламаларының мазмұнына енгізу мәселесін өзекті етеді.

3. ТӘРБИЕ БАҒДАРЛАМАЛАРЫН ӘЗІРЛЕУДЕ БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНЫҢ ДЕРБЕСТІГІ МЕН ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМУ.

Белгілі болғандай, мұғалімдердің басым көпшілігі (N=207) тәрбие бағдарламаларын әзірлеуде кәсіби әлеуетті арттыру қажеттігін мойындайды. Сонымен қатар, мұғалімдердің көпшілігі оқу-тәрбие жұмысының нысандары мен әдістерін өз бетінше әзірлеуге дайын екендіктерін білдірді. «Оқу іс-әрекетінің нысандары мен әдістерін өз бетінше әзірлеуге қаншалықты дайынсыз?» деген сұраққа келесі жауаптар алынды. Колледж мұғалімдері тәрбие бағдарламаларын әзірлеуде дербестік алуға анағұрлым дайын болып шықты. Сонымен қатар, бұл бағытта әдістемелік кабинеттердің қызметкерлері мен шағын жинақты мектептердің мұғалімдерінің әлеуетін арттыру қажет.

«Оқу іс-әрекетінің нысандары мен әдістерін өз бетінше әзірлеуге қаншалықты дайынсыз?»

Бұл валидациялық зерттеу Қазақстанның орта білім беру ұйымдарындағы тәрбие жұмысына қатысты білім беру қызметкерлерінің дауысын естуге мүмкіндік берді. Ұсынылып отырған құжаттың жобасы негізгі қорытындылар мен ұсыныстарды ескере отырып, айтарлықтай жетілдіріледі және нәтижелер негізінде Қазақстандағы үздіксіз білім беру жүйесіндегі тәрбие жұмысын жаңғырту бойынша кейінгі іс-шараларға енгізіледі деп күтілуде.

Пайдаланган әдебиеттер тізімі

1. Универсальные компетентности и новая грамотность: от лозунгов У59 к реальности / под ред. М. С. Добряковой, И. Д. Фрумина ; при участии К. А. Баранникова, Н. Зиила, Дж. Мосс, И. М. Реморенко, Я. Хаутамяки ; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». — М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2020. — 472 с.
2. Четырехмерное образование: Компетенции, необходимые для успеха / Чарльз Фадель, Майя Бялик, Берни Триллинг : Пер. с англ. — М.: Издательская группа «Точка», 2018. — 240 с.
3. Aspen Commission. (2019). From a Nation at Risk to a Nation at Hope: Recommendations from the National Commission on Social, Emotional, and Academic Development. The Aspen Institute. http://nationathope.org/wp-content/uploads/2018_aspen_final-report_full_webversion.pdf
4. Разработка образовательных программ: локальные ответы на глобальные вызовы высшего образования. Монография/ Аида Сагинтаева, Айжан Мусина, Алия Сулейменова, Руслан Каратабанов, Кайрат Куракбаев, Дункан Пристли, - Нур-Султан: Высшая школа образования Назарбаев Университета, 2021.
5. http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/archive/cops/russian/IBE_Compentences.pdf
6. European Commission. (2018). ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation On Key Competences for Lifelong Learning. Brussels: European Commission. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:395443f6-fb6d-11e7-b8f5-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_2&format=PDFhttps://fioco.ru/Media/Default/Document/E2030%20Position%20Paper%2027.05.2019.pdf
7. Анализ современных научных подходов по формированию и становлению философии воспитания в духе «евразийской общности» : монография / Д. В. Лепешев. – Чебоксары: ЦНС «Интерактив плюс», 2016. – 92 с.
8. Леднев В.С. Содержание образования: сущность, структура, перспективы. М., 1991
9. Теоретические основы процесса обучения в советской школе / Под ред. В.В. Краевского, И.Я. Лернера. – М.: Педагогика, 1989. – 320 с.
10. Методические рекомендации по внедрению в практику образовательных организаций современных разработок в сфере воспитания подростков и молодежи (на основе разработок российских ученых). Федеральный институт оценки качества образования, 2021
11. Headey, B., Trommsdorff, G. & Wagner, G.G. Alternative Recipes for Life Satisfaction: Evidence from Five World Regions. *Applied Research Quality Life* **17**, 763–794 (2022). <https://doi-org.ezproxy.nu.edu.kz/10.1007/s11482-021-09937-3>
12. <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV7.jsp>

13. Фрумин, И. Д. (2011). Интеллектуальная нищета высоких стремлений. Вопросы образования, (4), 27–52.
14. Curriculum (re)design. A series of thematic reports from the Education 2030 project OVERVIEW BROCHURE. OECD 2020
15. Urie Bronfenbrenner. The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1979
16. McBrien, J. The Nature of Curriculum CHAPTER 1.
17. Hepburn H. A. (1983). Democratic education in schools and classrooms. Washington, DC.
18. Hearn, L., Campbell-Pope, R., House, J., & Cross, D. (2006). Pastoral care in education.
19. <https://education.gov.scot/education-scotland/scottish-education-system/policy-for-scottish-education/policy-drivers/cfe-building-from-the-statement-appendix-incl-btc1-5/what-is-curriculum-for-excellence>
20. Tsuneyoshi, R. (2020). Japanese Educational Policy and the Curriculum of Holistic Development. In *Handbook of Education Policy Studies* (pp. 151-163). Springer, Singapore.
21. Бубнова С. С. Ценностные ориентации молодежи различных регионов России: принципы, методы, результаты исследования / С. С. Бубнова, А. Н. Сытин // Научные материалы международного форума и школы молодых ученых ИП РАН. 24–28 сентября 2006 г. Сочи, 2006.
22. Опережая время. Сборник научных статей. АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы». – Астана, 2017. – 296 с.

24-сұрақ. Білім беру ұйымының мәдениеті ретінде тағы нені қарастыраар едіңіз?

№		Количество ответов
1	Актерский клуб	1
2	взаимодействие между коллегами в коллективе школы, в т.ч. решение вопросов субординации и дискриминации	2
3	Взаимоотношения учеников и учителей	1
4	Білім беру ұйымының мәдениеті ретінде барлық қызметкерлердің арасында ынтымақтастық , бірлік, жанашырлық жұмыстары негізінде ұжымдық тренингтерді ішінара көбірек жүргізу	1
5	білім беру ұйымында мектеп басшыларының тәрбиеленушілермен тәрбиелік мәні бар шара өткізу, Мысалға мотивацияға толы шара болуы мүмкін. Оқуға құштар жобасы аясында Челлендж, т.б.	1
6	Ерікті ұстаздардан құралған Мәдени орта қалыптастыру, Ол пікір - талас алаңы болуы да мүмкін. Үздіксіз бас қосатын.	1
7	Сынып жетекші штаттық режимде болса	1
8	Терен билимге умтылу. Қызығушылықтарын ояту улттық мураны кастерлеу	1
9	Тәрбие бағыты бойынша іс-шара жұмыстары өте көп. Сабаққа дайындалуға да уақыт қалсын мұғалімдерге.	1
10	Взаимодействие с организациями образования зарубежных стран	1
11	Взаимопомощь друг другу, сотрудничество	10
12	Взаимодействие всех компонентов в совокупности с воспитательными моментами	1
13	Внешний вид (обязательная школьная форма для всех: уч-ся, педагогов, техперсонала) всех участников учебно-воспитательного процесса, в том числе и техперсонала организации	1
14	Воспитание	24
15	Воспитание всесторонне развитой личности	2
16	Воспитание гражданина мира в рамках глобализации современного мира	1
17	Воспитание здорового образа жизни	2
18	Воспитание трудолюбия / трудовое обучение	7
19	Воспитание и уважение к культуре	2
20	Патриотическое воспитание	4
21	Эстетическое воспитание	1
22	Все перечисленное в предыдущем вопросе / больше нечего добавить / согласна с названными компонентами	42
23	Всеобъятность, неформальность, устойчивость	1
24	Готовые материалы	1
25	Да	3

26	Демократизм, свободомыслие	1
27	Детям помогать	1
28	Дизайн школы	1
29	Дисциплина / поведение обучающихся	4
30	Человечность	5
31	Досуг	2
32	Духовно-нравственное воспитание	2
33	Рухани байытатын мекемелер	1
34	Другие занятия	1
35	Единая школьная форма	3
36	Занятость детей	1
37	Затрудняюсь ответить	20
38	Знание	1
39	Изучение и почитание госязыка	3
40	Имидж	1
41	Индивидуальный подход	2
42	Коллективизм	1
43	Контроль работы методистов	1
44	Открытие художественных школ	1
45	Культура	6
46	Этика, культура каждого педагога	3
47	Культурный досуг учащихся	1
48	Әр ұйымның өзінің мәдениетін айқындайтын ережелері немесе нұсқаулығы болуы тиіс	1
49	Мектептің ішкі ережесінің, талаптарының жүйелі іске асырылуы, қалыпты орта орнату	1
50	Формирование культуры учащихся и родителей	1
51	Көп есепті қысқарту	1
52	Мероприятия внеклассные	1
53	Сабақтан тыс клубтар, кружоктарға материалдық қолдау болса, нәтижесі әлде қайда жоғары болар еді	1
54	Внутренние мероприятия	1
55	Әр жерден келетін Олимпиада жұмыстарынын араларынын алшақ болуы керек. Олимпиадаларға катысып улгермей жатырмыз. Бари олимпиада, конкурстар бир мезгилде берилип жатыр	1
56	Много всего	3
57	Наличие комфортной среды в организации образования для учащихся и педагогов	1
58	Национальная идея, национальные ценности	17
59	Национальное воспитание	13
60	Почитание национального наследия	2
61	Усиление национального самосознания	2
62	Не знаю / не думал	7
63	нормы и правила поведения, общечеловеческие ценности	2

64	Нравственное воспитание	1
65	Качество обучающихся	1
66	Образование	5
67	Общение	1
68	Общественные работы	1
69	Общечеловеческие ценности	4
70	Обычаи	1
71	Отношения	3
72	План	1
73	Повысить ответственность и связь с родителями	14
74	Школа бабушек и дедушек	1
75	Повышение обучения педагогов	1
76	Правовое воспитание	1
77	Преемственность	1
78	Профессиональные пробы	1
79	Профорентация воспитание трудолюбия разделить	1
80	Психологический климат	5
81	Усиленная работа психологов с учениками	1
82	Развитие ребенка / личности	2
83	Работа с мальчиками и девочками	1
84	Самооценка, вера в себя	2
85	Саморазвитие	2
86	Самоуправление	1
87	Семейное чтение	1
88	Семейные ценности	2
89	Семейное воспитание	1
90	Статус педагога	1
91	Стремление к знаниям	1
92	Трансформация организационной культуры образования	1
93	Тұлғалық сауаттылық	1
94	Возрождение / прославление традиций и обычаев	5
95	Рухани жаңғыру	2
96	Убеждение личности	1
97	Уважение к старшим	3
98	Взаимоуважение	2
99	развитие школы молодых специалистов	1
100	Учитель	2
101	Физкультура	1
102	Этика и культура поведения	5
103	Этика и культура речи	2
104	Экологическое воспитание детей дошкольного возраста	1
105	Үлкен өмірге дайындық жасау	1
106	Участие обучающихся в общественных мероприятиях	1
107	Устойчивое развитие	1

108	Үштік одақтың тығыз қарым- қатынасы	3
-----	-------------------------------------	---

2-қосымша

32-сұрақ. "Тәрбиенің тұжырымдамалық негіздері" жобасына қатысты басқа да талап-тілектеріңіз:

№	Ұсыныстар	Жауаптар саны
1	Нет ответа (вопрос пропущен респондентом)	184
2	Нет предложений, все понятно / отлично	114
3	Необходимость эффективной и системной реализации данного проекта, дальнейшего развития проекта	42
4	Хороший проект / пожелание удачи в реализации	36
5	Воспитательная работа	11
6	Включить в проект направление трудового воспитания	6
7	Затрудняюсь ответить	8
8	Предоставление эффективных методических пособий	4
9	Адаптировать проект к современной школе, гармонично вписать в работу педагогов	2
10	Дальнейшее развитие программы «Рухани жаңғыру»	2
11	Рухани даму бағдарламасын дамыту	1
12	Рухани ұлттық құндылықтар сабағын арнайы сағаттар бөлу	1
13	Рухани құндылыққа негізделіп тұжырымдамалар жасалған құб-құб болар еді	1
14	"ТТН" жобасын іске асыру барысында жүргізілетін курстарды өткізу сапасы ойландырады	1
15	"Тәрбиенің тұжырымдамалық негіздері" жобасын іске асыру сынып жетекшілерге әжептәуір жүктеме болғаны тұр, сынып жетекшісі ақысы жоғарылап апталық жүктемесі азайту ұсыныс қаралып көрсен екен	1
16	Проводить такие лекции в формате офлайн	1
17	Подготовка отдельных ТУПов по воспитательной работе. Регламент итд. Проблема проведения классных часов	1
18	Тұжырымдамалық әдістер, қазақ тілінде толық ақпараттар	1
19	Финансовое и материально-техническое обеспечение реализации компонентов Концептуальных основ воспитания	1
20	В результате воспитания из ребенка должен вырасти не удобный человек, а счастливый (думать о благополучии детей)	2
21	Проект должен быть направлен на воспитание учащихся в урочное и внеурочное время с участием всех заинтересованных лиц. Убрать дублирование проектов по воспитательной работе, в частности работа ШП, ЕДЮО клуба "Адал ұрпақ", так как это все можно включить в	1

	школьное самоуправление, а не выделять как отдельное направление. Это затрудняет работу вожатых и заместителей директоров по воспитательной работе, приводит к излишней отчетности и документам	
22	Включать в парламент не только "Отличников" и "активистов", но и других детей по возможности детей с девиантного или отстающего возможно занимаясь ответственным делами студент осознает значимость учебы и студенческой жизни	1
23	Разработать и внедрить единую систему мониторинга ВП в школе	1
24	Усилить воспитание детей на традициях своего народа и приобщать ребенка к культуре с раннего детства	1
25	проведение мероприятий по зож и конкурсов	1
26	Постепенное внедрение проекта	1
27	Пересмотреть	1
28	Совершенствовать	1
29	Күшейту	2
30	Іздену қажет	1
31	Тілектер көп	1
32	Ввести больше примеров практики	1
33	Конкретизировать	1
34	Развитие благосостояния населения	1
35	Опросить всех граждан РК	1
36	Совершенствовать материально- техническую базу школы	1
37	Работа с родителями, усиление родительского участия и ответственности	12
38	Провести еще	1
39	Квалификация	1
40	Доступное изложение	1
41	Дисциплина	1
42	Дополнительное обучение педагогов (курсы, семинары)	4
43	Педагог іздемпаз болуы керек	3
44	сынып жетекшілерге курстар ұйымдастыру, тақырыптық таныстырылымдар, бейне жазбалар арқылы тарату	1
45	Сынып жетекші жалақысын көтеру	1
46	Рухани ұлттық құндылықтар сабағын арнайы сағаттар бөлу	1
47	Рухани құндылыққа негізделіп тұжырымдамалар жасалған құб-құб болар еді	1
48	"ТТН" жобасын іске асыру барысында жүргізілетін курстарды өткізу сапасы ойландырады	1
49	"Тәрбиенің тұжырымдамалық негіздері" жобасын іске асыру сынып жетекшілерге әжептәуір жүктеме болғаны тұр, сынып жетекшісі ақысы жоғарылап апталық жүктемесі азайту ұсыныс қаралып көрсе екен	1
50	Проводить такие лекции в формате офлайн	1

51	Подготовка отдельных ТУПов по воспитательной работе. Регламент итд. Проблема проведения классных часов	1
52	Тұжырымдамалық әдістер, қазақ тілінде толық ақпараттар	1
53	Финансовое и материально-техническое обеспечение реализации компонентов Концептуальных основ воспитания	1
54	В результате воспитания из ребенка должен вырасти не удобный человек, а счастливый (думать о благополучии детей)	2
55	Проект должен быть направлен на воспитание учащихся в урочное и внеурочное время с участием всех заинтересованных лиц. Убрать дублирование проектов по воспитательной работе, в частности работа ШП, ЕДЮО клуба "Адал ұрпақ", так как это все можно включить в школьное самоуправление, а не выделять как отдельное направление. Это затрудняет работу вожатых и заместителей директоров по воспитательной работе, приводит к излишней отчетности и документам	1
56	Включать в парламент не только "Отличников" и "активистов", но и других детей по возможности детей с девиантного или отстающего возможно занимаясь ответственным делам студент осознает значимость учебы и студенческой жизни	1
57	Разработать и внедрить единую систему мониторинга ВП в школе	1
58	Усилить воспитание детей на традициях своего народа и приобщать ребенка к культуре с раннего детства	1
59	проведение мероприятий по зож и конкурсов	1
60	Постепенное внедрение проекта	1
61	Пересмотреть	1
62	Совершенствовать	1
63	Күшейту	2
64	Іздену қажет	1
65	Тілектер көп	1
66	Ввести больше примеров практики	1
67	Конкретизировать	1
68	Развитие благосостояния населения	1
69	Опросить всех граждан РК	1
70	Совершенствовать материально-техническую базу школы	1
71	Работа с родителями, усиление родительского участия и ответственности	12
72	Провести еще	1
73	Квалификация	1
74	Доступное изложение	1
75	Дисциплина	1
76	Дополнительное обучение педагогов (курсы, семинары)	4
77	Педагог іздемпаз болуы керек	3
78	сынып жетекшілерге курстар ұйымдастыру, тақырыптық таныстырылымдар, бейне жазбалар арқылы тарату	1

79	Сынып жетекші жалақысын көтеру	1
80	Тек маңызды тақырыптармен жұмыс жасалсын. Саны бар сапасы жоқ тақырыптармен мұғалімді де оқушыларды да шаршатпасын. Тәрбие бағыты бойынша жұмыстар шаш етектен. Сабақ оқуға мұрсат беруге уақыт көбірек қалдырылсын	1
81	Село и город (равные)	1
82	Внедрение национальной идеологии	1
83	Усиление национальных ценностей	2
84	Ұлттық тәрбие құндылықтарын негізгеала отырып жасаса және оқушылардың отансүйгіштік сезімдерін оятуға,өзінің тіліне деген құрметті шындауға баулу үшін тәрбие түрлерін көбейту	1
85	Шығармашылық табыстар мен рұхани ұлттық құндылықтар орнату	1
86	Саналы тәрбие, сапалы білім	1
87	Единство, объединение	2
88	Принятия и понимания	1
89	Находить способы решения	1
90	Бала бойына ұлттық құндылықтарды сіңіру	1
91	Бірізділік	1
92	Әділдік	1
93	Шынайылық, әділдік, мейірім керек әр нәрседе	1
94	Жауапкершілік мәселесі	1
95	Үздіксіз жаңартулар енгізу	1
96	Жобаны енгізгеннен кейін қағазбастылыққа көшіп, көптеген түсініксіз әрі қажетсіз есептерді сұратуды тоқтату	1
97	Жұмыстану	1
98	Кәсіби бағдар беру бойынша нақты қадамдар жасалса	1
99	Қалыптасқан жүйе жоқ	1
100	Мониторинг жасау есеп беру формалдылыққа айналмаса екен	1
101	Мектептерде кәмелеттік істер инспекторын енгізу	3
102	Толық адам тәрбиелеу үшін инспектор кіргізу	1
103	Толық адам ілімі мен Әл Фарабидің қайырымды қала трактатындағы құндылық мәселелері қамтылса, сабақ беру процесіне кіріктіру технологиялары енгізілсе, жалпы тәрбие тұжырымдамасы жалпы орта мектепке әмбебап оқулық жетілдіріліп, ұсынылса	1
104	МДҰ -да өзі, отбасы, қоғам туралы алғашқы түсінік кеңінен алаға өте қажетті тәрбие тұжырымдамалық жоба	1
105	Мектепке дейінгі мекемелерге арналған жеке бағыттар ашылып көрсетілсе	1
106	Мұғалімдерге қатаң болуға министрліктен рұқсат болу керек, қандай жағдай болмасын мұғалімдерді көтеру	1
107	Осындай тақырыптарда ауқымды мәліметтер алып отырсақ	1
108	Нақты іс шаралар белгіленсе әр бағытқа	1
109	Оте коп тарбие шаралары жуйесиз. Оқушылардын кызыгушылығы сондыктан жоғалып жатыр. Жуйели бирнеше гана тарбие шарасы	1

	отсе. Әр сынып жеке емес. Бириккен шара болса. Сыныбымда ешким стен газета шығарып қолмен сурет салғысы келмейді оқушылар	
110	Тәрбиені толықтай жүзеге асыру арқылы толық адам тұлғасын қалыптастыру маңызды	1
111	Өзгерістердің көп болуы	1
112	Өскелең ұрпақ үшін игі бастама	1
113	өскелең ұрпақты саналы тәрбиелеу	1
114	Тәрбие тұжырымдамасында бәріне бірдей көрсеткішті дайындау	1
115	Тәрбиенің тұжырымдамалық негіздерін жүзеге асырып, "Толық адам" тәрбиелеу үшін арнай оқытылған педагог қажет. Себебі пән мұғалімі сынып жетекшілік қызметінде өз пәнін берумен қатар тәрбиелік шараларды 100 пайызға өткізе алмайды.	1

Мазмұны

Кіріспе	3
1. «Үздіксіз білім беру жүйесіндегі тұлға тәрбиесінің тұжырымдамалық негіздері» жобасын әзірлеудің негіздері	4
2. «Үздіксіз білім беру жүйесіндегі тұлға тәрбиесінің тұжырымдамалық негіздері» жобасын апробациялау нәтижелері	15
3. Қорытындылар мен ұсыныстар	35
Пайдаланған әдебиеттер тізімі	39
Қосымша	41